

Sídlištní objekt z období LT B1 z Mochova, okr. Praha-východ*

Katalin Almássy

V jednom ze svých posledních článků se Natálie Venclová a její spoluautoři zabývali „one of the key unresolved question regarding the archaeology of La Tène Europe – continuity of settlement around 400 BC“ (Dreslerová et al. 2022, 505), tj. během přechodného období LT A – LT B. Po podrobném a důkladném prozkoumání tématu jejich „favoured hypothesis“ byla „that some kind of ‚revolution‘ caused the events that archaeologists describe as the transition from LT A to LT B. The consequence of these events was a decline in the archaeological visibility of settlement traces“ (Dreslerová et al. 2022, 532). Kromě toho poznamenávají, že „new and detailed regional research is much needed“ (Dreslerová et al. 2022, 508). Na následujících stránkách představím podle mého názoru s tímto tématem související nálezy soubor z archeologické sbírky Městského muzea v Čelákovících (dále jen MMC).

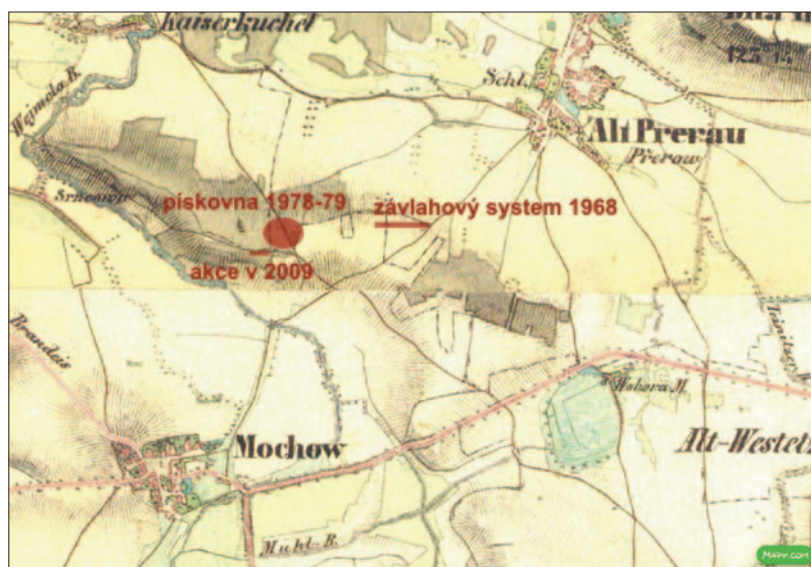
Okolnosti nálezu

Zkoumaný materiál pochází z bývalé pískovny JZD v poloze Býšť severovýchodně od Mochova, okr. Praha-východ, kde MMC provedlo v letech 1978–1979 záchranný archeologický výzkum z důvodu prováděné těžby písku. Celkem byly prozkoumány 23 sídlištní objekty, které byly datovány do mladší či pozdní doby bronzové, respektive do období halštatského a laténského (Špaček – Snitilý 2000, 354). Současně s výzkumem v Mochově probíhalo ještě několik dalších velkých muzejních výzkumů, což možná vysvětluje nešťastnou skutečnost, že u objektů 1 až 5 z roku 1978 byla pořízena pouze kresebná dokumentace jednotlivých jam, bez celkového plánu a zaměření prozkoumaného terénu.¹

Jde o pozůstatek sídliště z doby železné, jehož objekty lze datovat na základě keramického materiálu do jednotlivých fází Ha D a LT A–B(?). Ke stejné lokalitě patří pravděpodobně dva starší a jeden pozdější

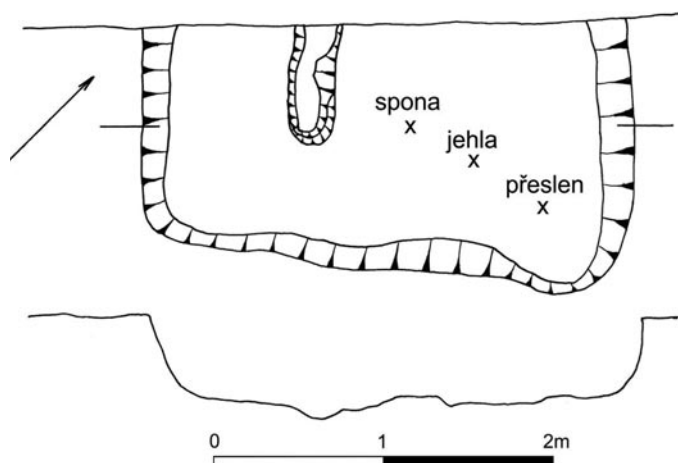

Obr. 1. Identifikovatelné výzkumy na lokalitě Mochov-Býšť, okr. Praha-východ. Vlevo: poloha lokality na mapě Čech.

* Věnováno Natalii Venclové k životnímu jubileu.

¹ Archiv MMC, dok. 217; AMČR C-9153648A.

Obr. 2. Mochov-Býšť. Objekt 5.

ve kterém nebyly nalezeny sloupové jamky. Pouze uprostřed objektu byla jedna úzká oválná prohlubeň. Celý severozápadní okraj objektu byl zničen těžbou písků (obr. 2).

nález z archeologické sbírky MMČ,² z nichž materiál publikovaný N. Venclovou jí byl datován do fáze LT B2 až C (Venclová 1973, 645). Mapa z 19. století jasně ukazuje, že všechna zkoumaná místa se nacházejí na jednom poměrně rozsáhlém hřebeni na severním břehu potoka Výmoly, který se vlévá do Labe přibližně 2 km vzdušnou čarou odtud (obr. 1).

Prezentace celé lokality by překročila rámec této studie, zde se budu zabývat pouze objektem č. 5, který je pro naše téma nejzajímavější. Jde o objekt pravoúhlého tvaru s více či méně rovným dnem, orientovaný ve směru severovýchod–jihozápad,

Výběr archeologického materiálu

Archeologická sbírka MMČ inv. č. A 2910–11, A 2915–16 a A 308509–720

Keramika

A. Jemná keramika

A.1. Na kruhu točená jemná keramika

Nebyly nalezeny žádné zlomky jednoznačně určitelné jako součásti nádob vyrobených na hrnčířském kruhu.

A.2. Dotáčená jemná keramika³

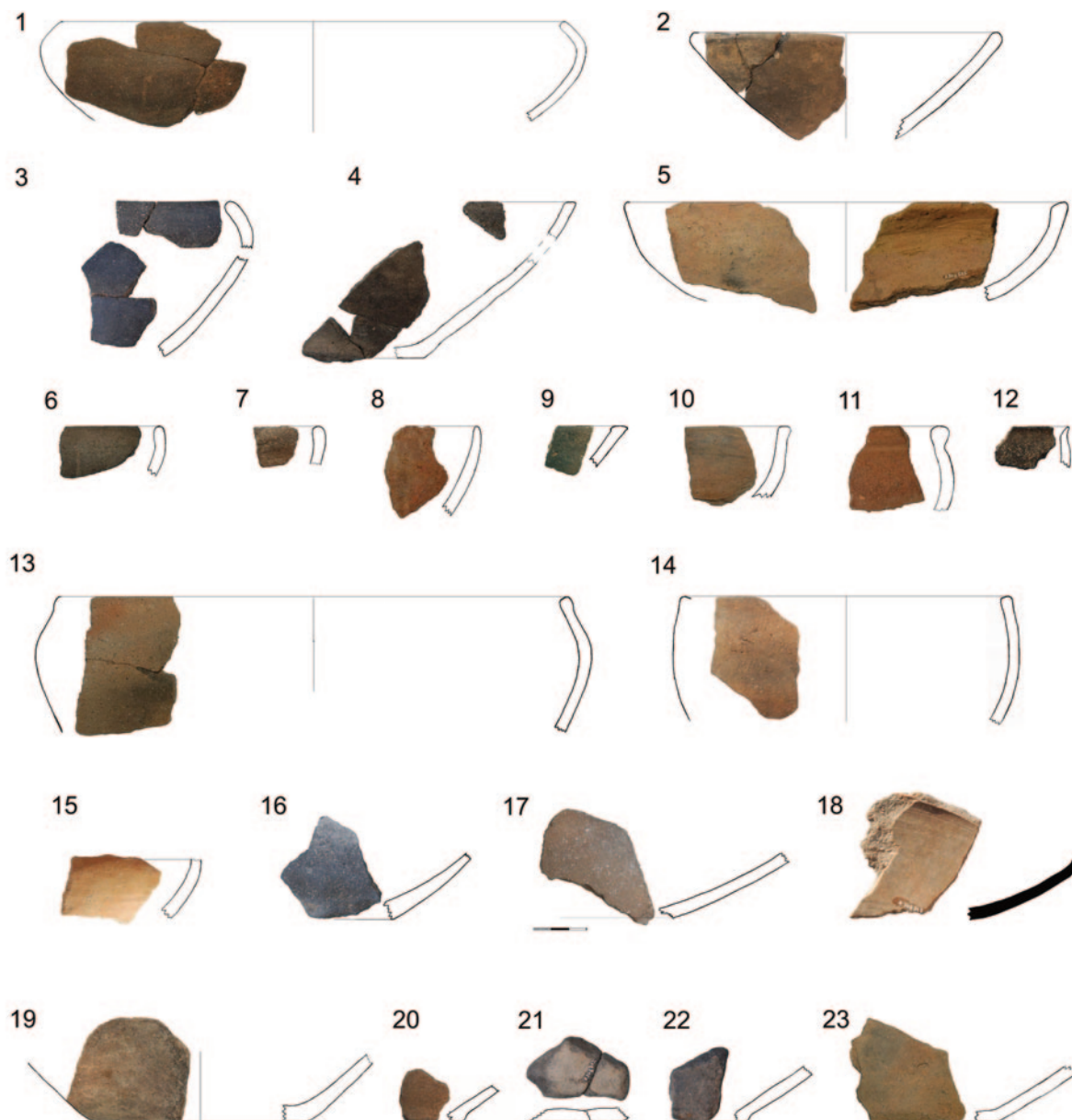
1. Zlomky silně zataženého okraje, těla a dna misky se zaoblenou stěnou, z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, původně hladký, tmavohnědý. Pozoruhodné jsou větší kamínky v relativně jemnozrnném těstu nádoby. Průměr okraje 296 mm, hmotnost 78 g (obr. 3:1).
2. Zlomky zduřelého, zevně zesíleného okraje a těla esovitě profilované misky z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch zcela opotřebený, původně asi hlazený, cihlově červený, jakož i jeho lom – přepálený (?). Pár větších kamínků v jemnozrnném těstu nádoby. Hmotnost 23 g (obr. 3:11).

A.3. V ruce vyráběná jemná keramika

1. Zlomek lehce vyklopeného a zploštělého okraje a těla misky se zaoblenou stěnou, z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, vně zbytky tuhování, uvnitř mírně zrnitý, hnědý. Hmotnost 5 g (obr. 7:2).
2. Opotřebený zlomek okraje a těla lehce zaoblené misky z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch hlazený s nepravidelnými stopami opracování, cihlově červený, místy běžový, skvrnitý. V relativně jemnozrnném těstu nádoby jsou i větší kamínky. Hmotnost 20 g (obr. 3:8).
3. Přepálený (?) zlomek šikmo seříznutého okraje misky/koflíku z jemného písčitého materiálu. Povrch opotřebený, nyní mírně hrubý, tmavošedý. Hmotnost 5 g (obr. 3:12).
4. Zlomky těla ode dna misky (?) z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nyní hladký – mírně zrnitý, vně rezavě hnědý, uvnitř tmavošedý. Hmotnost 10 g (obr. 3:20).

2 Povrchový sběr z roku 1956: AMČR C-9153631A-D01; závlahový systém v roce 1968: AMČR C-9153644A a Venclová 1973, 639–645; výkopové práce v roce 2009: Archiv MMČ dok. 1111 a AMČR C-9107344A-D01.

3 Definice výrazu „dotáčená“: na povrchu zlomku jsou stopy (hlavně rýžky, rýhy) rotačního pohybu, ale nejsou pozorovatelné na celé ploše. U takové nádoby mohl být/byl rotační pohyb použit minimálně ke korekci tvaru nebo k povrchové úpravě.

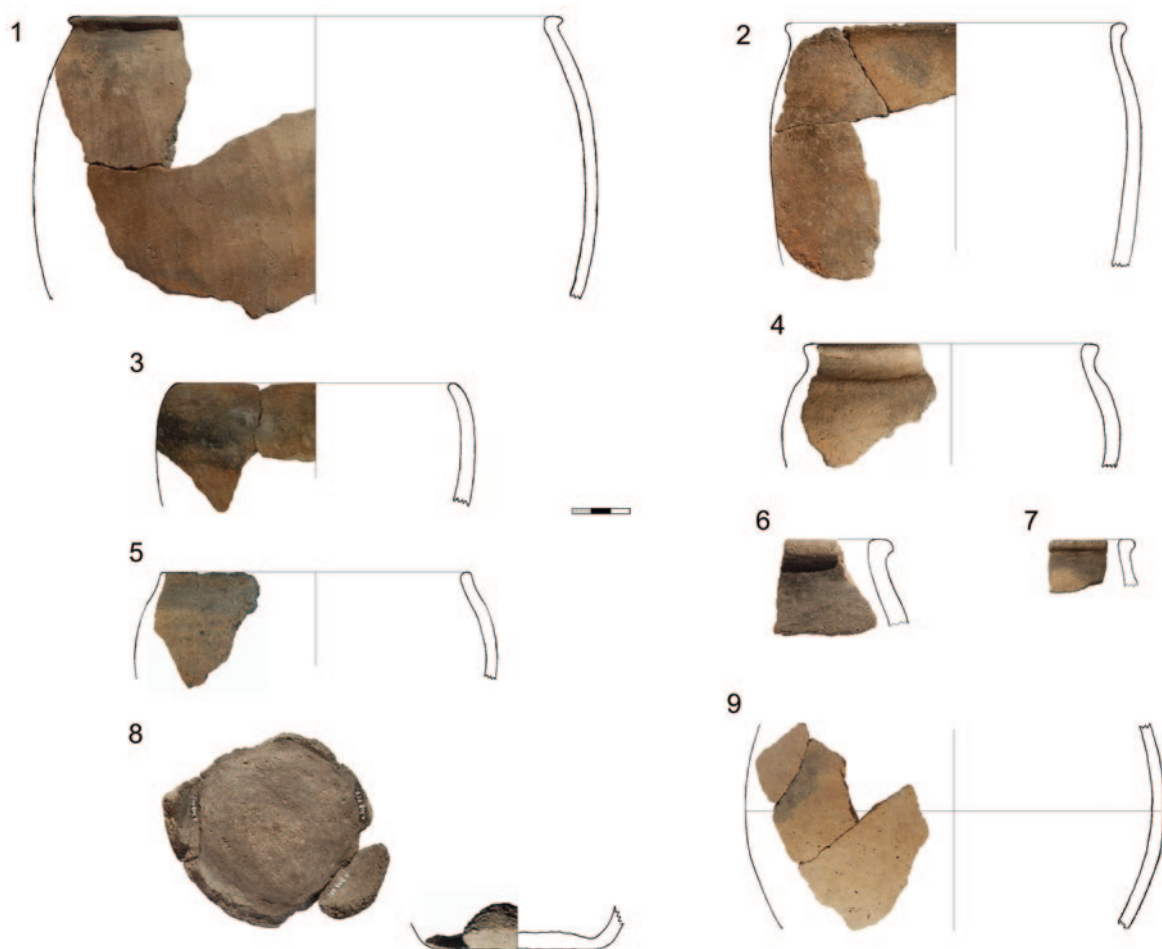

Obr. 3. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5, mísy (černý profil: na kruhu točená nádoba).

5. Zlomky zevně zesíleného a seříznutého okraje a těla hrnce (?) z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, zrnitý, místy hladký, vně béžový až hnědošedý, skvrnitý, uvnitř hnědošedý až tmavošedý. Hmotnost 51 g (obr. 4:7).
6. Zlomek těla nádoby z jemného písčitého materiálu s mletou slídou. Povrch otřelý, nyní hladký, původně asi hlazený, vně tmavošedý, uvnitř hnědý, lom sendvičový. Hmotnost 20 g (obr. 6:3).

A.4. Nedefinovatelná jemná keramika

1. Zlomek těla tenkostěnné misky (?) z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, hlazený, vně červeně a šedohnědě malovaný (engoba?), uvnitř tmavší šedý (engoba?). Na obou stranách jsou stopy vodorovného opracování. Průměr ca 200 mm, hmotnost 6 g (obr. 7:1).
2. Zlomek těla ode dna mísy z jemného písčitého a slídnatého materiálu s kousky tuhy/tuhové keramiky ve hmotě. Povrch otřelý, hnědý až tmavošedý, skvrnitý, nyní vně hladký, uvnitř mírně zrnitý. Hmotnost 42 g (obr. 3:23).
3. Omleté zlomky dna nádoby (mísy?) z jemného písčitého materiálu s mletou slídou. Povrch silně omletý, nyní hladký, vně tmavší šedý, uvnitř světlehnědý. Hmotnost 22 g (obr. 3:21).

Obr. 4. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5, hrnce.

4. Zlomek těla nádoby (hrnce?) z jemnějšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně hlazený, hnědočervený, místy našedlý, skvrnitý, uvnitř hladký, tmavošedý. Hmotnost 29 g (*obr. 10:1*).
5. Zlomek těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu se zrnky tuhy. Povrch otřelý, tmavošedý, vně hlazený, uvnitř hladký. Hmotnost 14 g (*obr. 10:2*).

B. Hrubá keramika

B.1. Na kruhu točená hrubá keramika

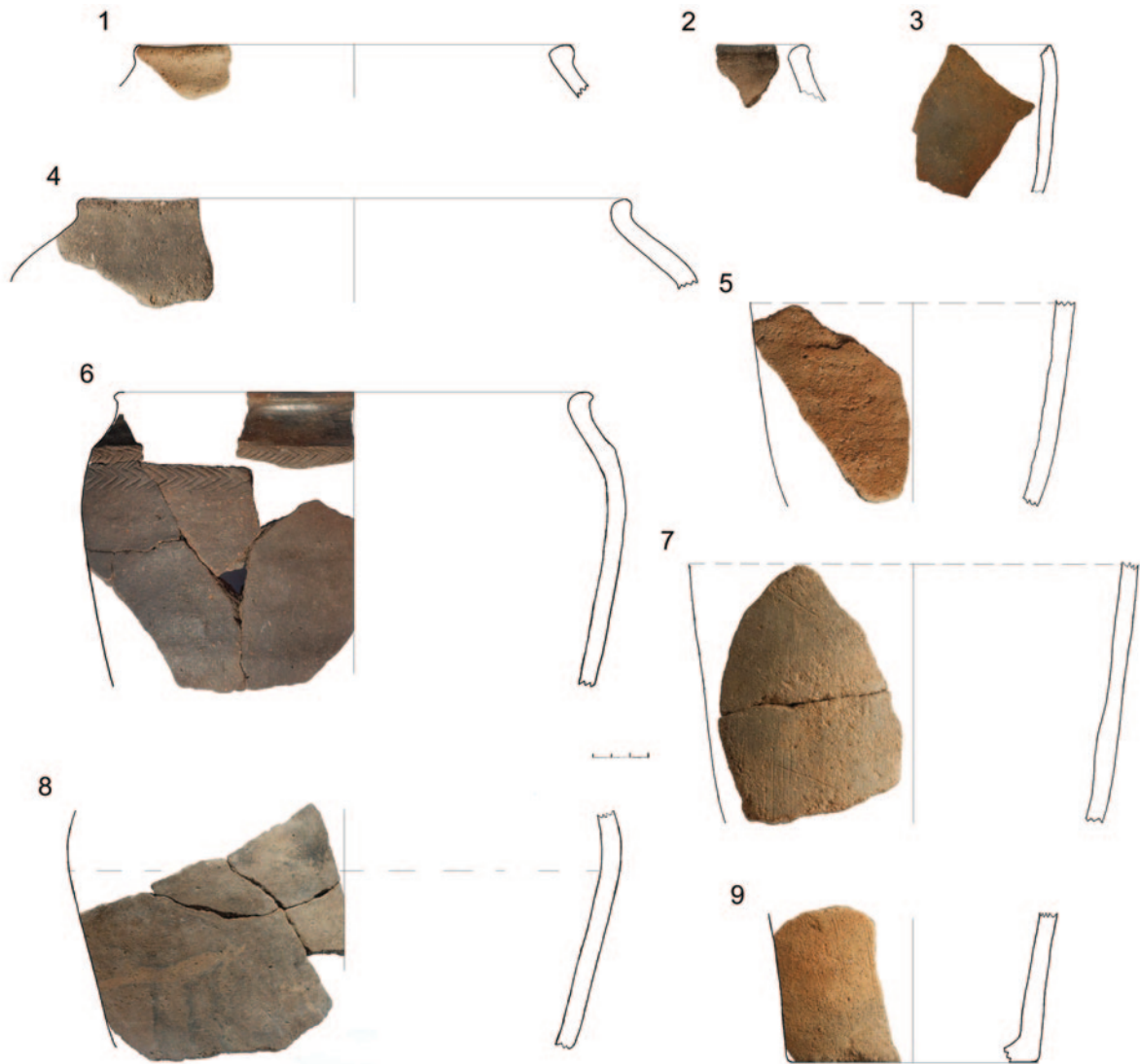
1. Zlomek těla mísy z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch hlazený, šedohnědý, skvrnitý, lom je většinou šedý. Hmotnost 36 g (*obr. 3:18*).

B.2. Dotáčená hrubá keramika

1. Omletý zlomek těla mísy z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch silně opotřebený, původně hlazený, cihlově červený, místy béžový, skvrnitý. Na povrchu jsou nepravidelné stopy opracování. Hmotnost 28 g (*obr. 3:15*).
2. Zlomky těla dolní části mísy z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, rezavě hnědý až šedý, skvrnitý. Změna síly stěny nádoby je velmi pravidelná. Hmotnost 68 g (*obr. 3:17*).
3. Zlomek kyjovitě zesíleného, vyhnutého okraje dotáčené (?) nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nyní jemně zrnitý, tmavošedý. Hmotnost 9 g (*obr. 6:1*).

B.3. V ruce vyráběná hrubá keramika

1. Zlomek dna obdélného tvaru (?) s nezačištěnou hranou nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně hladký, nepravidelný, hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř mírně hrubý, hnědý až cihlově červený a šedý, skvrnitý. Hmotnost 26 g (*obr. 10:11*).

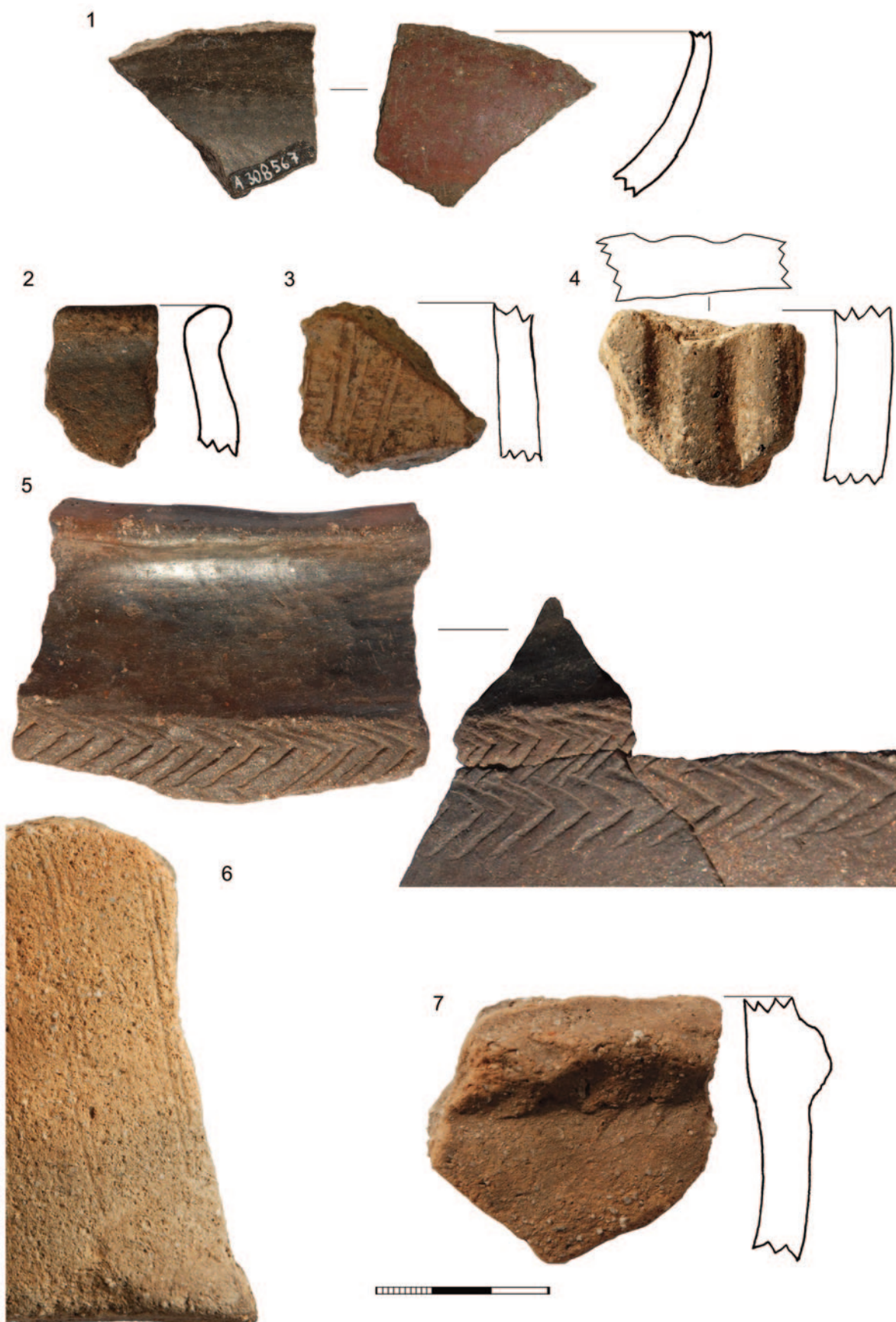
Obr. 5. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5, situly.

2. Asi čtvrtina dvojkonického koflíku nebo poháru s lehce vyhnutým, seříznutým okrajem a vysokým hrdlem, z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch původně hlazený, vně tmavošedý, uvnitř hnědošedý, skvrnitý, nyní vně místy zcela opotřebený. Průměr okraje: 80 mm, výška: 70 mm, průměr dna 62 mm, hmotnost 74 g (*obr. 8:1a–b*).
3. Část okraje a těla konické mísy z písčitého a mírně slídnatého materiálu s většími kamínky. Povrch otřelý, původně vně béžový, hlazený, nepravidelný, nyní téměř zcela opotřebený, tmavošedý, uvnitř hlazený, tmavošedý. Průměr okraje 180 mm, hmotnost 72 g (*obr. 3:2*).
4. Zlomky seříznutého okraje, těla a dna konické mísy (nebo mís) z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch místy otřelý, hnědošedý, skvrnitý, vně více, uvnitř méně hlazený, na dně hrubý, světlejší, uvnitř místy oprýskaný. Hmotnost 57 g (*obr. 3:4*).
5. Zlomky lehce zataženého okraje a těla mísy (?) z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch místy otřelý, hlazený, vně hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř tmavošedý. Hmotnost 58 g (*obr. 3:6*).
6. Zlomky zataženého okraje a těla mísy z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch silně opotřebený, otřelý, hlazený, tmavošedý. Hmotnost 77 g (*obr. 3:3*).
7. Zlomky lehce zataženého okraje a těla mísy (?) z písčitého a hodně slídnatého materiálu. Povrch otřelý, opotřebený, šedý, skvrnitý, vně hlazený, uvnitř mírně zrnitý. Hmotnost 21 g (*obr. 3:7*).
8. Část seříznutého, zataženého a lehce vně zesíleného okraje a těla dotáčené (?) hluboké mísy (?) se zaoblenou stěnou, z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, nyní zrnitý, světlehnědý, místy šedý, cihlově červený, skvrnitý. Průměr okraje 300–320 mm, hmotnost 54 g (*obr. 3:13*).

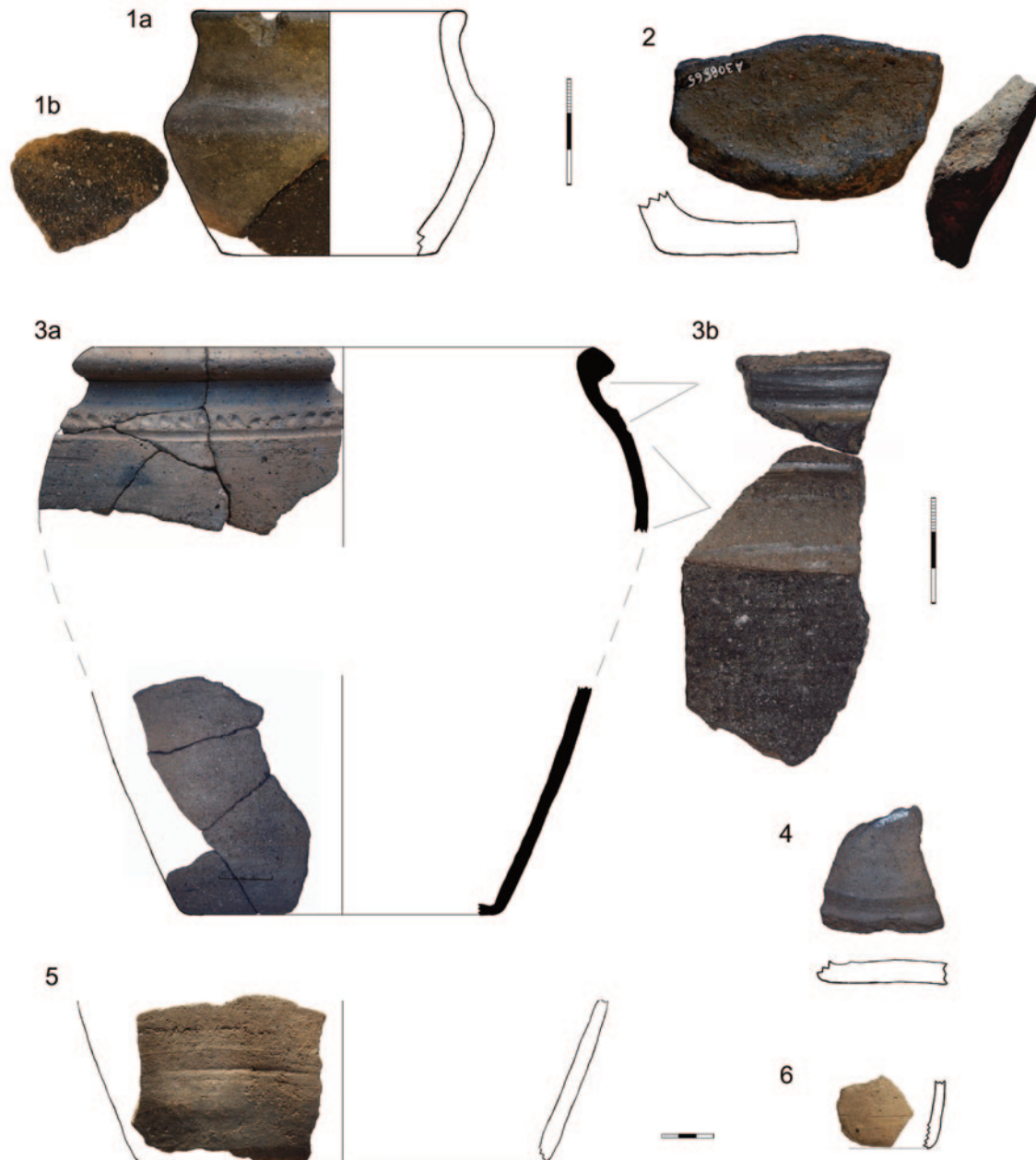
Obr. 6. Mochov-Býš. Výběr materiálu z objektu č. 5, nádoby větších rozměrů, hrnce, situly.

9. Zlomek lehce zevně zesíleného okraje mísy z jemnějšího písčitého materiálu s mletou slídou a drcenou keramikou. Povrch hlazený se stopami opracování, okrový a šedý, skvrnitý. Hmotnost 17 g (*obr. 3:10*).
10. Zlomek zploštělého okraje a těla mísy z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch béžový, místy načervenalý se stopami nepravidelného vodorovného opracování. Průměr okraje ca 260 mm, hmotnost 95 g (*obr. 3:5*).
11. Zlomky těla a dna mísy z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, hladký až hlazený, nepravidelný, místy oprýskaný, vně šedohnědý, skvrnitý, místy načervenalý, uvnitř tmavošedý. Průměr dna ca 120 mm, hmotnost 71 g (*obr. 3:19*).

Obr. 7. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5, zdobené střepy.

12. Část seříznutého okraje a těla lehce zaoblené mísy (?) z jemnějšího písčitého a slídnatého materiálu s kamínky. Povrch opotřebený, nyní hladký až mírně zrnitý, hnědý a šedý, skvrnitý. Průměr okraje 190 mm, hmotnost 34 g (*obr. 3:14*).
13. Zlomek těla ode dna mísy (?) z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, vně hnědý, uvnitř hladký (?), tmavošedý. Hmotnost 19 g (*obr. 3:22*).
14. Část seříznutého a zevně zesíleného okraje a zaobleného těla velkého soudkovitého hrnce z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch hlazený, vně nepravidelný se stopami svislého opracování, hnědý a šedý, skvrnitý, místy načervenalý, uvnitř tmavošedý, místy hnědočervený. Průměr okraje 260 mm, hmotnost 219 g (*obr. 4:1*).
15. Část okraje a těla soudkovitého hrnce z písčitého a slídnatého materiálu s drcenou keramikou. Povrch nepravidelný, hlazený, hnědočervenošedý, skvrnitý. Průměr okraje 146 mm, hmotnost 60 g (*obr. 4:3*).
16. Část kolmého okraje a zaobleného těla hrnce z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný, hladký až hlazený, místy oprýskaný, vně šedohnědý, uvnitř tmavošedý. Průměr okraje 164 mm, hmotnost 28 g (*obr. 4:5*).
17. Zlomky lehce vyhnutého a zploštělého okraje a těla hrnce z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, oprýskaný, vně nyní mírně zrnitý, původně hlazený, hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř hladký až hlazený se stopami vodorovného opracování, tmavošedý. Průměr okraje 180 mm, hmotnost 136 g (*obr. 4:2*).
18. Zlomek lehce zevně zesíleného a seříznutého okraje hrnce z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch hladký až hlazený, vně hnědý, skvrnitý, uvnitř se stopami vodorovného opracování, tmavošedý. Průměr okraje 156 mm, hmotnost 52 g (*obr. 4:4*).
19. Zlomky zploštělého, zevně zesíleného okraje a těla většího hrnce z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch tmavě hnědošedý, vně na okraji a hrdle hlazený, pod tím místy oprýskaný, původně hladký, uvnitř nepravidelný, hladký, zahlazovaný se stopami vodorovného opracování. Hmotnost 121 g (*obr. 4:6*).
20. Zlomky těla hrnce (?) z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch otřelý, původně hlazený, světlehnědý, místy našedlý nebo uvnitř i tmavošedý. Průměr výdutě 220 mm, hmotnost 177 g (*obr. 4:9*).
21. Dno hrnce (?) z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch nepravidelný, vně hladký až hlazený, hnědošedý, skvrnitý, uvnitř hladký, tmavší šedý. Průměr dna 100 mm, hmotnost 124 g (*obr. 4:8*).
22. Část a zlomek situly se zevně zesíleným okrajem, z hrubého písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch na okraji a hrdle vně hlazený, tuhovaný, pod tím a uvnitř nepravidelný, mírně zrnitý, tmavohnědý, skvrnitý. Výzdoba kolkovanou dvojitou pravosměrnou krokvicí. Průměr okraje 260 mm, hmotnost 306 g (*obr. 5:6 a 7:5*).
23. Zlomek lehce zploštělého a vně zesíleného okraje situlovité nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně hlazený, světle hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř mírně zrnitý, šedý. Hmotnost 12 g (*obr. 5:2*).
24. Zlomky těla velké situly (?) z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch otřelý, původně hlazený, vně světle hnědý, místy šedý, skvrnitý, uvnitř místy oprýskaný, šedý. Největší průměr nádoby 300 mm, hmotnost 438 g (*obr. 5:8*).
25. Zlomek těla situly (?) z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně otřelý-oprýskaný, původně hladký, šedý, se stopami svislého opracování, uvnitř nepravidelný, hladký, šedý, skvrnitý se stopami vodorovného opracování. Průměr ca 240 mm, hmotnost 164 g (*obr. 5:7 a 10:9*).
26. Zlomek těla až podhrdlí (?) vysoké a úzké nádoby (situly?) z písčitého a mírně slídnatého materiálu, místy se zrnky tuhy/tuhové keramiky. Povrch otřelý, vně původně tuhovaný, pod tím rezavě hnědý, hladký, uvnitř zcela opotřebený, nyní zrnitý, rezavě hnědý. Hmotnost 48 g (*obr. 5:3*).
27. Zlomek podhrdlí a těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, vně na podhrdlí původně hlazený, pod tím nyní drsněný, tmavošedý, rezavý, skvrnitý, uvnitř nepravidelný, zahlazovaný, tmavošedý. Pod hrdlem vodorovný žlábek. Nestabilní materiál. Největší průměr nádoby ca 380 mm, hmotnost 147 g (*obr. 6:2*).
28. Zlomek těla nádoby (hrnce?) z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, vně mírně hrubý, nepravidelný, šedohnědý, uvnitř hladký až hlazený, tmavošedý. Výzdoba promačkávanou plastickou páskou, hmotnost 33 g (*obr. 7:7*).
29. Zlomek těla silnostěnné nádoby z písčitého materiálu. Povrch opotřebený, nyní hnědošedý, vně hladký, uvnitř mírně zrnitý. Výzdoba širokými žlábkami, hmotnost 11 g (*obr. 7:4*).
30. Zlomek těla nádoby z písčitého a mírně slídnatého materiálu. Povrch béžový, vně nepravidelně rýhovaný, uvnitř hladký až hlazený. Hmotnost 9 g (*obr. 7:3*).
31. Zlomky těla nádoby (hrnce?) z písčitého a silně slídnatého materiálu. Povrch vně drsněný (slámovaný?), cihlově červenohnědošedý, skvrnitý, uvnitř hlazený nebo hladký, tmavě hnědošedý. Hmotnost 116 g (*obr. 10:3*).

Obr. 8. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5, nádoby datované do období LT B1 (černý profil: na kruhu točená nádoba).

32. Zlomek těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch nepravidelný, oboustranně drsněný, vně běžově šedý, skvrnitý, uvnitř šedoběžový skvrnitý. Hmotnost 40 g (*obr. 10:4*).
33. Zlomek těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně drsněný (blátivý?), běžový, načervenalý, uvnitř zahlazovaný se stopami opracování, šedoběžový. Hmotnost 84 g (*obr. 10:8*).
34. Zlomek těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně nepravidelný, hladký se stopami opracování, šedoběžový, skvrnitý, uvnitř hladký, šedý a běžový, skvrnitý. Hmotnost 50 g (*obr. 6:7*).
35. Zlomek těla ode dna nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch nepravidelný, se stopami vodorovného opracování, vně opotřebený, oprýskaný, šedý, místy cihlově červený, uvnitř hlazený, tmavošedý. Hmotnost 39 g (*obr. 6:10*).
36. Zlomek těla ode dna hrnce z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný se stopami vodorovného opracování, hlazený nebo hladký, vně hnědý a šedý, místy načervenalý, skvrnitý, uvnitř otřelý, tmavošedý. Průměr dna 140 mm, hmotnost 117 g (*obr. 6:8 a 10:10*).

37. Lehce vypuklé dno nádoby z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch z vnější strany hladký až mírně zrnitý, na těle drsněný, hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř nepravidelný, jemně zrnitý, šedý a hnědý, skvrnitý. Hmotnost 240 g (*obr. 6:12*).
38. Zlomek těla ode dna nádoby z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nyní mírně zrnitý, vně rezavě hnědý a tmavošedý, skvrnitý, uvnitř nepravidelný, tmavošedý. Hmotnost 39 g (*obr. 6:9*).
39. Zlomky těla a dna situly (?) z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, nyní zrnitý, vně světle cihlově červenošedý, skvrnitý, uvnitř tmavošedý. Vně stopy hřebenovaných pásů. Průměr dna 136 mm, hmotnost 98 g (*obr. 5:9 a 7:6*).

B.4. Nedefinovatelná hrubá keramika

1. Zlomek šikmo seříznutého okraje tenkostěnné konické mísy/pokličky (?)⁴ z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch hlazený, tmavošedý, ale na vnitřní straně méně kvalitně opracovaný. Hmotnost 5 g (*obr. 3:9*).
2. Zlomek těla dotáčené (?) mísy z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, původně asi hlazený/hladký, tmavošedý, skvrnitý. Hmotnost 26 g (*obr. 3:16*).

C. Silně hrubá keramika – jen v ruce vyráběná

1. Zlomky lehce vyhnutého a zploštělého okraje a podhrdlí situly/situl z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch opotřebený, nepravidelný, šedý, vně původně hlazený, uvnitř nyní hrubý, zrnitý se stopami opracování. Průměr okraje 300 mm, hmotnost 308 g (*obr. 5:4 a 10:7*).
2. Zlomek vně zesíleného (?) a zploštělého okraje situly (?) z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný, nyní hladký, šedoběžový. Průměr okraje 240 mm, hmotnost 21 g (*obr. 5:1*).
3. Zlomek těla situly (?) z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný, vně nyní zrnitý, cihlově červený, skvrnitý, uvnitř hladký, šedý a hnědý, skvrnitý. Průměr 170 mm, hmotnost 79 g (*obr. 5:5*).
4. Zlomky těla nádob (i mísy) z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, původně asi hlazený, nyní různě zrnitý a hladký, hnědý a šedý, místy načervenalý, skvrnitý. Průměr 234 mm, hmotnost 260 g (*obr. 6:6*).
5. Zlomky těla nádoby z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně otřelý, nyní mírně zrnitý, hnědý, místy načervenalý, skvrnitý, uvnitř hladký až hlazený se stopami vodorovného opracování, tmavošedý. Hmotnost 152 g (*obr. 6:5*).
6. Zlomek těla nádoby z hrubšího písčitého a slídnatého materiálu. Povrch vně drsněný (podobný jako zlomek č. B.3.31, ale méně hrubý), světle cihlově červený, uvnitř hladký, tmavohnědý. Hmotnost 39 g.
7. Zlomek těla nádoby z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný, původně drsněný, běžový, místy šedý, skvrnitý, uvnitř hladký až jemně zrnitý, běžový, našedlý. Hmotnost 64 g (*obr. 10:6*).
8. Zlomky těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch hlazený, místy se stopami opracování, běžový, místy našedlý nebo načervenalý, uvnitř částečně tmavošedý. Hmotnost 70 g (*obr. 6:4*).
9. Část uvnitř vypuklého, rozpadavého dna velké nádoby z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, vně hladký, hnědý a šedý, skvrnitý, uvnitř zrnitý, tmavošedý. Průměr ca 140 mm, hmotnost 194 g (*obr. 6:13*).
10. Dno nádoby z hrubého písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, nepravidelný, místy hlazený nebo oprýskaný, tmavošedý. Průměr dna 125 mm, hmotnost 256 g (*obr. 6:11*).

D. Grafitová keramika

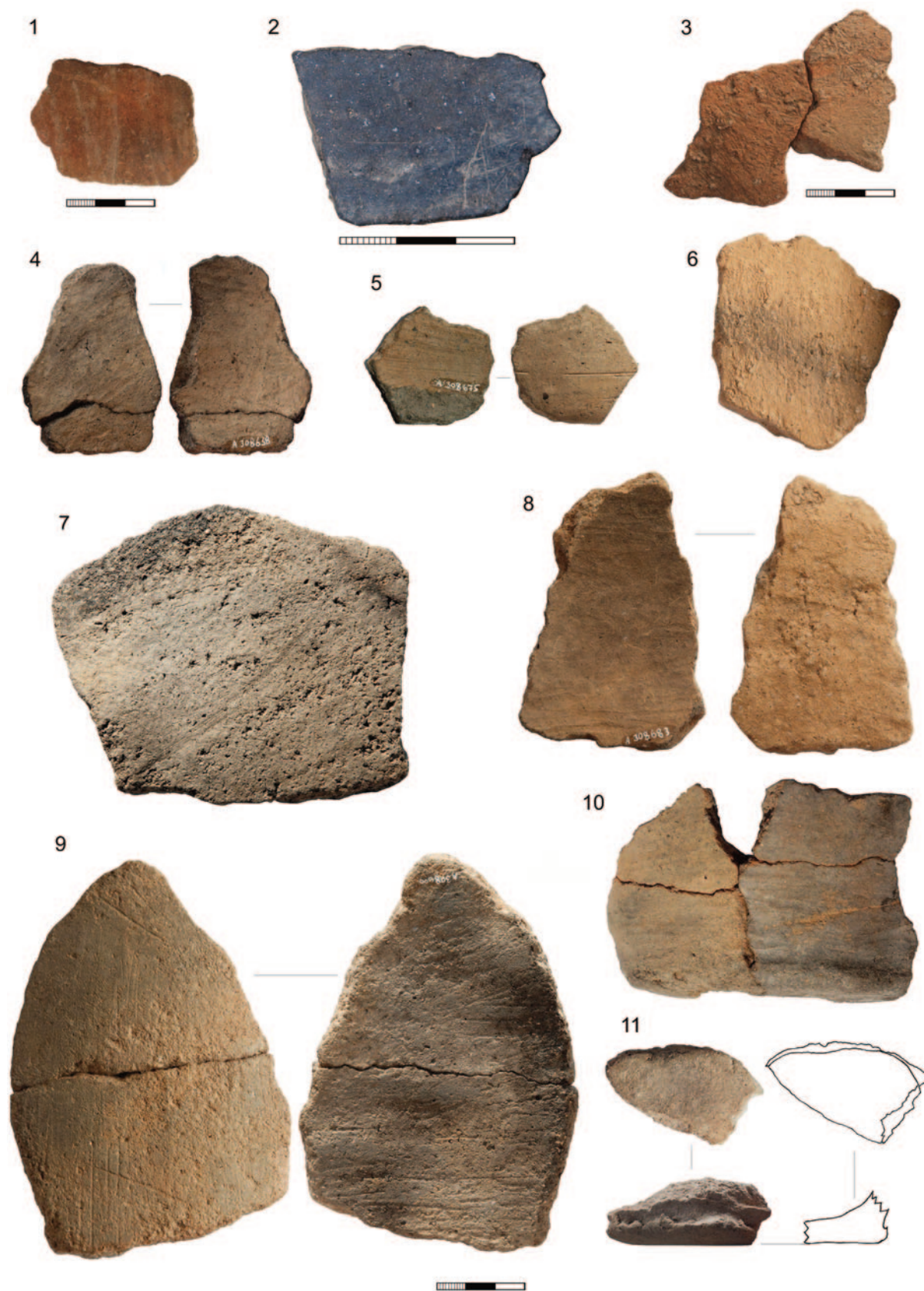
1. Části a zlomky velké, na kruhu točené situlovité nádoby se zevně zesíleným a zploštělým okrajem, s nízkým hrdlem, odsazeným podhrdlím, z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, na okraji a vně na hrdle původně hlazený a tuhovaný, na těle drsněný, místy nyní rezavě šedý, uvnitř hladký, šedý. Nade dnem vně je povrch opět hladký. Na podhrdlí je plastická páska s nepravidelnými hrotitými vpichy, pod páskou je žlábek, pod žlábkem místy nepravidelné vhlazené pásy. Některé zlomky jsou silně opotřebené, jiné jsou v dobrém stavu. Průměr okraje ca 310 mm, průměr dna ca 180 mm, hmotnost 955 g (*obr. 8:3a–b*).
2. Silně opotřebené zlomky těla nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch zcela otřelý, šedý, vně načervenalý. Na jednom zlomku vede uvnitř, podél okraje úzký žlábek, podobně jako na zlomku č. 3. u dna. Hmotnost 43 g.

4 Vnější povrch zlomku je mnohem lépe opracován než vnitřní, což by mohlo být typičtější pro pokličky. Zároveň ale profil zlomku by byl zcela unikátní v materiálu mnou studovaném.

Obr. 9. Mochov-Býšť. Výběr materiálu z objektu č. 5 (1,3 bronz, 2,4 železo, 5–7 keramika).

3. Zlomek těla ode dna velké točené (?) nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, různě šedý, vně místy hlazený, místy drsněný, uvnitř hladký. Méně pečlivě zpracovaná, než nádoba č. 1. Uvnitř na rozhraní stěny a dna je žlábek – stopa opravy. Průměr dna ca 230 mm, hmotnost 163 g (*obr. 8:5*).
4. Opatřebený zlomek rovného dna nádoby z písčitého a mírně slídnatého materiálu. Povrch velmi omlětý, tmavší šedý, vně jemně zrnitý, místy nahnědlé, uvnitř mírně zrnitý, místy asi oprýskaný. Celkově je tmavší než ostatní tuhové zlomky a lomy jsou velice otřené, skoro bez zrn (použitý jako surovina?). Hmotnost 58 g (*obr. 8:2*).

Obr. 10. Mochov-Býšť. Ukázka povrchových úprav keramiky z objektu č. 5.

5. Zlomek lehce vypuklého dna velké nádoby z písčitého a slídnatého materiálu. Povrch otřelý, šedý, místy načernalý, vně mírně zrnitý, uvnitř hladký. Uvnitř na rozhraní stěny a dna je široký a mělký žlábek (stopa opracování?). Hmotnost 72 g (*obr. 8:4*).
6. Zlomek těla ode dna dotáčené (?) nádoby z písčitého materiálu s mletou slídou. Povrch hladký, světle hnědý, místy našedlý, se stopami rotačního pohybu. Hmotnost 14 g (*obr. 8:6 a 10:5*).

Jiné hliněné předměty

1. Menší hliněný předmět ve tvaru komolého čtyřbokého jehlanu, vyrobený z jemnějšího písčitého a slídnatého materiálu, se svislým otvorem. Povrch pečlivě hlazený, rezavě hnědý, místy tmavošedý. Nad základnou jehlanu vede kolem široký žlábek (praktický účel?), mělčí žlábký jsou podél okrajů stran (spíš výzdobné prvky?). Výška 67,7 mm, základna 54 × 52 mm, váha 194 g (*obr. 9:6*).
2. Čočkovitý přeslen z hrubého písčitého materiálu. Povrch původně hlazený, nyní opotřebený, hrubý, zrnitý, cihlově červený, našedlý. Průměr 38 × 38,3 mm, výška 20,5 mm (*obr. 9:5*).
3. Tři zlomky písčité mazanice světle cihlově červené, šedé nebo béžové barvy, s jednou rovnou a hladkou stranou (povrch stěny?) (*obr. 9:7a–b*). Na třetím kusu je otisk prkna (?) (*obr. 9:7c*). Hmotnost 40 g.

Kovové předměty

1. Část bronzové spony s parabolicky klenutým lučíkem a volnou patkou. Chybí jehlice a vinutí. Lze určit, že průměr vinutí byl malý. Délka 75 mm (*obr. 9:1*).
2. Deformovaná bronzová šicí jehla s na plocho roztepaným koncem s očkem. Délka 105 mm (*obr. 9:3*).
3. Železná pásová zápona (?) na jednom konci zúžená, na druhém zlomená. Její háček (?) ve tvaru vrbového listu je rovněž plochý. Délka 50 mm, šířka 10 mm (*obr. 9:2*).
4. Polovina menšího železného kroužku. Vnější průměr 19 mm, síla ca 3 × 4,5 mm (*obr. 9:4*).

Analýza

Nejdůležitějším určujícím předmětem celého souboru je téměř kompletní bronzová spona s parabolicky klenutým lučíkem (*obr. 9:1*). Tento typ spony lze datovat na začátek období LT B1, do takzvaného předduchcovského horizontu (*Holodňák – Waldhauser 1984; Waldhauser 1987, obr. 4:21; Venclová ed. et al. 2008, Fig. 56:1; Hlava 2017, 76*).⁵ V některých případech byla datována i do přechodného období LT A – LT B (*Závist – Motyková – Drda – Rybová 1984, 397–398*⁶; *Holedeč – Trefný – Franková – Peksa 2024, 612*). Právě poslední citovaný, mochovské sponě podobný artefakt byl objeven v objektu interpretovaném jako panský dům s nálezy luxusního charakteru datovanými do pozdně halštatského až časně laténského období. Jinak řečeno, spona s parabolicky klenutým lučíkem byla jediný mladší předmět v publikovaném souboru, jehož analýza se jinak soustřeďuje na pozdně halštatské až časně laténské období a při datování byl zdůrazněn objev spony ze Závisti s datací do přechodného období LT A – LT B1 (*Trefný – Franková – Peksa 2024, 612*). Spona ze Závisti zdobená na rozšířeném lučíku je odlišná od jednoduchého mochovského a holedečského exempláře s protáhlou patkou – podobné se nacházejí například v duchcovském depotu (*Holodňák – Waldhauser 1984, kat. 10, Lahošť*). Spony z depotu naznačují, že výroba této verze mohla pokračovat i později (v LT B1b-c?).

Šicí jehla (*obr. 9:3*) nepředstavuje chronologicky citlivý předmět, ale zdůrazněme, že má špičatou hlavičku s oválným otvorem, což je charakteristické pro období HA D2/3 – LT (*Chytráček – Metlička 2004, 38*).

Pásově záponě (?)⁷ (*obr. 9:2*) nejvíce podobný, i když jednodušší předmět byl nalezen v objektu 21 v Jenštejně, vzdáleném pouze 13 km (*Dreslerová 1995, 23, Fig. 12:142*), k němuž D. Dreslerová našla pa-

5 Považuji za pozoruhodný nápad M. Hlavy, že originalita těchto spon je „*zcela v šperkařské tradici stupně LT A*“.

6 Je třeba zdůraznit, že tato spona byla nalezena v sekundární poloze.

7 Předmět připomíná železné svorky, běžně používané k reparaci nádob v laténském období, ale délka a tvar háku tomuto použití neodpovídá. Ohnutý rozklepaný hák byl tak tenký, že by nevydržel větší zátěž – nemohl tedy sloužit ani jako stavební kování.

ralelu v materiálu v hrobě 41 pohřebiště v Bučanech na Slovensku. Tento hrob byl zařazen v primární publikaci do starší části pohřebiště, tj. Ha D (*Bujna – Romsauer 1983*, 299), ale J. Bujna (2011, 25–26) již datuje záponu do konce období LT A. Stejnou dataci navrhuje D. Dreslerová u objektu 21 z Jenštejna (*Dreslerová 1995*, 62). Je třeba zmínit, že podobné jednoduché jednodílné železné zápony byly používány i později (LT B1 – *Bujna 2011*, 25–26; LT B2–C1 – Mannersdorf, hrob 79: *Ramsl 2011*, Taf. 92–94, 143, 146⁸), a jejich tvar se téměř kus od kusu lišil. Nález z Mochova se blíží jenštejnskému, tj. době LT A. Pokud odmítneme domněnku, že jde o záponu, mohl snad předmět sloužit jako ozdobné kování na menším předmětu (krabičce)?

Na hliněném předmětu ve tvaru jehlanu (*obr. 9:6*) není na první pohled nic pozoruhodného, vzhledem k jeho tvaru by mohl být považován za běžné závaží. Ani jeho velikost tomu neodporuje, známe podobné nálezy z prostředí Ha D – LT A (Radovesice: objekty 337 a 359 – *Holodňák 1993*, 80–81, 109, 112, Abb. 52:1–2; Hostomice obj. 56/72 – *Budinský 1997*, tab. XII:3; zdobené kusy nalezené v Milínově a Záhořicích, i když o něco větší – *Chytráček – Metlička 2004*, 281, Abb. 67:27, 162:1 – se zdají být stejně kvalitně zpracované jako mochovský artefakt), a obecně je známo, že závaží mohou mít různou velikost (pro LT viz *Venclová ed. et al. 2008*, 61), i když zpravidla jsou mnohem větší než nález z Mochova. Pokud však vezmeme v úvahu jeho pečlivě hlazený povrch a především svislý (!) otvor, musíme určení jako závaží odmítnout. Pravděpodobně by se nedalo ani použít kvůli nerovnoměrnému rozložení hmotnosti. Přestože jsou v materiálu únětické kultury starší doby bronzové běžná podélně vrtaná závaží, jsou válcovitá, tedy symetrická, což zajišťuje rovnoměrné rozložení hmotnosti závaží připevněného na tkalcovském stavu. To potvrzuje i nálezový soubor, ve kterém se válcovitá a jehlanovitá závaží vyskytují společně, přičemž jehlanovitá jsou provrtaná – logicky – horizontálně (*Beneš 1988*, 11, *obr. 2:37*).⁹ Na základě pozorování opotřebení předmětu lze konstatovat, že pečlivě hlazený povrch nevykazuje stopy použití. Pouze na podstavě vypadá jeho ohlazení lehce méně lesklé – můžeme tedy předpokládat, že předmět dlouho stál na podstavě. Vzhledem k relativně malé hmotnosti nálezu mohl sloužit jako držák lehčích předmětů (např. pro nepoužívané vřeteno?).¹⁰

Největší část materiálu z objektu 5 tvoří samozřejmě keramika: celkem 321 kusů o hmotnosti 7835 g. Toto množství je považováno za malé pro území středních Čech (*Dreslerová et al. 2022*, 510 s předchozí literaturou), i když vezmeme v úvahu, že část objektu byla zničena. Téměř 20 % keramických zlomků je silně opotřebovaných, často bez původního povrchu střepů. Jediný hrnek (?) je dobrým příkladem toho, že opotřebení je způsobeno především vlastnostmi půdy pískovny, jelikož dva zlomky této nádoby byly nalezeny v dobrém stavu, zatímco třetí byl ve velmi špatném stavu (*obr. 8:1a–1b*).

Měla jsem možnost provést pouze makroskopickou analýzu. Ohledně keramického těsta jsem rozlišila čtyři kategorie, přičemž jsem zohlednila a doplnila definice podle *Thér – Mangel 2024*, 9: A – jemná keramika: materiál s příměsí jemnozrnných písků (zrna ≤ 1 mm), občas s většími zrny; B – hrubá keramika: materiál s příměsí hrubších písků ($1 \text{ mm} \leq \text{zrna} \leq 2 \text{ mm}$), občas s většími zrny; C – velmi hrubá keramika s příměsí velkého množství hrubých písků (hlavně zrna $\geq 2 \text{ mm}$ a hodně křemene); D – grafitová keramika.

V případě mochovského materiálu se v příměsí běžně používala ještě slída, bez ohledu na výše uvedené kategorie. Pouze nepatrná část zlomků ji neobsahovala.

Jednou z důležitých charakteristik analyzovaného souboru je přítomnost velmi hrubé keramiky, která tvoří 15,58 % celkového materiálu z hlediska počtu zlomků (*tab. 1*). V běžně používané velmi hrubé keramice se vyskytují dva hlavní tvary (mísa, hrnec/situla) a někdy mají tyto nádoby hlazený povrch. Materiál byl dokonce považován za vhodný i pro výrobu přeslenu.¹¹

8 P. C. Ramsel (2011, 105) předpokládá, že zápona končila v pouzdře, které se však nedochovalo.

9 Souhrně k závažím *Chvojka et al. 2019*.

10 Vzhledem k velikosti předmětu nepovažuji za pravděpodobné, že by šlo o prvek držící železný rošt pyrotechnologického zařízení (viz detailně *Mangel – Thér – Gregor 2015*, 363).

11 Srovnej „spindle whorls were manufactured from the clay that was readily available and were fired... along with other ceramic goods“ (*Golánová 2018*, 146).

Tab. 1. Mochov-Býšř, objekt č. 5. Množství jemné a velmi hrubé keramiky.

typ keramiky	počet střepů	% počtu	váha (g)	% váhy
jemná keramika	29	9	439	5,6
velmi hrubá keramika	50	15,58	2323	29,65
celkový počet zlomků v objektu č. 5	321	100	7835	100

Z hlediska techniky výroby nádob jsem definovala čtyři skupiny opět s ohledem na práci *Thér – Mangel 2024*, 10: 1 – v ruce vyráběná keramika; 2 – dotáčená keramika: na povrchu zlomku jsou stopy (hlavně rýžky, rýhy) rotačního pohybu, ale nejsou pozorovatelné na celé ploše. U takové nádoby byl rotační pohyb použitý minimálně ke korekci tvaru nebo k povrchové úpravě. Tato kategorie je nejbližší k „*wheel-finished pottery*“ (*Thér – Mangel 2024*); 3 – na kruhu točená keramika: stopy rotačního pohybu jsou vidět na celé ploše střepu. Tato kategorie má nejbližší k „*wheel-thrown pottery*“ (*Thér – Mangel 2024*); 4 – nedefinovatelná keramika: zlomky, které nelze jasně zařadit do žádné z předchozích skupin.

Točení na kruhu jsem identifikovala kromě tuhových nádob na zlomku mísy z hrubého materiálu (keramika B.1.1 – *obr. 3:18*). Tato novější technika byla tedy používána nezávisle na keramickém těstu, nebyla spojována výhradně s nádobami z jemně plaveného materiálu.

Podle zkoumání keramického těsta se zdá, že se tvůrci nepostarali o pečlivé oddělení různých druhů příměsí: v některých případech je vidět malé množství například zrněk tuhy/grafitové keramiky (keramika A.4.2 nebo B.3.26 – *obr. 3:23 a 5:3*) nebo kousků drcené keramiky (keramika B.3.9 a 15 – *obr. 3:10 a 4:3*) – předpokládám, že zůstaly na místě sloužícím k přípravě keramického těsta. V jemnějším materiálu mís A.2.1–2 a A.3.2 (*obr. 3:1,8,11*) se objevily poměrně velké kamínky a možná i kousky drcené keramiky.

Zajímavý je způsob užití tuhy: najdeme jak klasickou metodu pozdního halštatu (tuhování povrchu – *obr. 7:2*), tak i klasickou metodu latěnu (míchání tuhy do keramického těsta). Nejlepším příkladem je typická latěnská velká točená grafitová nádoba D.1, jejíž hrdlo bylo tuhované zcela halštatským způsobem (*obr. 8:3b*). Zároveň najdeme již zmíněné střepy, které obsahovaly tuhu, ale otázkou je nakolik záměrně.

Keramický soubor vychází v několika ohledech z tradic halštatského období. Je to například opracování (drsnění) povrchu, tuhování nádob (*obr. 10:3,6,10, 7:5, 8:3b*), naprosto převažující výroba v ruce, výrazná absence jemně plaveného materiálu a místo toho použití silně slídnatého a hrubšího materiálu (viz *obr. 6:9*). S takovými vlastnostmi se setkáváme například i na halštatské lokalitě u Vykáně, ve vzdálenosti ca 4 km.

Zlomky slídnatého a hrubšího materiálu se často drojí a rozpadají. Důvodem by mohl být slabší výpal keramiky. Vynikající srovnávací materiál poskytuje objekt č. 39/1–2 zkoumaný v roce 1968, který lze datovat do stupně LT C (*Venclová 1973*, 641–643, 645). V jeho obsahu nacházíme také zlomky z podobného materiálu, které jsou však mnohem stabilnější (*obr. 11*).

Obr. 11. Mochov-Býšř. Ukázka keramiky z obj. 39 (výzkum 1968).

Typologie

Během typologické klasifikace jsem používala a kombinovala různé systémy zabývající se halštatskou a latěnskou keramikou (*Dreslerová 1995; Goláňová 2018*, 87–163; *Gosden 1993; Chytráček – Metlička 2004; Chytráček 2007; Salač 1993; Salač – Kubálek 2015; Venclová 1998*, 82–92, 345–348; *Waldhauser – Holodňák 1984*).

Mochovský soubor zahrnuje mísy, hrnce/situly, (zásobní?) nádoby vyšších tvarů a poháry/hrnky.¹² Z hlediska tvaru nádoby byla určitelná polovina celkového keramického materiálu. Poměr hlavních

¹² V případě dvou zlomků okraje (keramika B.3.8 a B.3.12) nebylo zcela jasné, zda jde o hluboké mísy nebo snad hrnce/situly, ale vzhledem k výraznému zaoblení střepů jsem je zařadila k mísám.

typ nádoby	počet střepů	% počtu	váha (g)	% váhy	min. počet nádob
hrnec/situla	56	17,45	2443	31,18	22
nádoba vyššího tvaru	12	3,74	303	3,87	6
mísa	51	15,89	1202	15,34	26
tuhová	42	13,1	1328	16,9	6
celkový počet definovatelných kusů	161	50,18	5276	67,29	60
nádoba vyššího tvaru/hrnec	58	18,07	2548	32,52	
celkový počet zlomků v objektu č. 5	321	100	7835	100	

Tab. 2. Mochov-Býšř, objekt č. 5. Množství jednotlivých tvarů keramiky.

definovatelných (!) skupin je z hlediska počtu kusů v celém materiálu (tab. 2): mísy 15,89 %, min. 26 nádob; hrnce/situly 17,45 %, min. 22 nádoby; nádoby vyšších tvarů 3,74 %, min. 6 nádob; grafitová keramika 13,1 %, min. 6 nádob.¹³ Pokud k tomu připočteme nerozeznatelné keramické zlomky patřící buď k hrncům/situlám nebo k vyšším nádobám (18,07 %, počet nádob nelze stanovit přijatelným způsobem), je zřejmé, že mezi určitelnými tvary byly nejpočetnější hrnce/situly, následují mísy, pak grafitová keramika a nakonec – v mnohem menším počtu – nádoby vyšších tvarů. Zdůrazňuji, že tento poměr je založen na počtu střepů, což je nejčastěji používaný statistický údaj při zkoumání laténských objektů. Minimální počet nádob je však rovněž důležitým ukazatelem, který poskytuje lepší odhad toho, kolik které keramiky bylo v souboru původně obsaženo.¹⁴

Mísy

Část této skupiny je atypická a pokrývá tvary, které se dlouho používaly jak v pozdním halštatu, tak i v laténském období. Sem patří nečleněné typy s rovnými, případně lehce zaoblenými stěnami s jednoduchým („kónické mísy“) nebo zataženým okrajem. Kónické mísy jsou zařazeny v typologii halštatského období do skupiny 32110 (např. *Chytráček – Metlička 2004*, 59), v typologii Ha D – LT A do skupiny 511–513 (*Gosden 1993*, Fig. 56) a v typologiích laténského období jsou definovány jako typ 410 (*Waldhauser – Holodňák 1984*, 184), typ 210 (*Salac – Kubálek 2015*, 20) nebo 711 (*Venclová 1998*, Fig. 49). Mísy se zataženým okrajem jsou zařazeny v typologii halštatského období do skupiny 32210 (např. *Chytráček – Metlička 2004*, 60–61), v typologii Ha D – LT A do skupiny 521–525 (*Gosden 1993*, Fig. 56) a v typologiích laténského období jsou definovány jako typ 420 (*Waldhauser – Holodňák 1984*, 184), typ 220 (*Salac – Kubálek 2015*, 21) nebo 714–715 (*Venclová 1998*, Fig. 49). Kusy klasifikovatelné do těchto dvou skupin tvoří přibližně třetinu celého souboru, který lze definovat souhrnně jako mísy (jejich poměr může být i vyšší, nezapomínejme, že jednotlivé typy rozlišíme pouze pomocí okrajů, ale boční nebo spodní zlomky lze definovat též jako mísy ale bez určení typu).

Nyní se věnujme zbývajícím typům. Jednoduché hluboké mísy se zaoblenými stěnami (B.3.12, *obr. 3:14*) byly definovány v halštatském materiálu M. Chytráčkem a M. Metličkou (skupina 31120 – *Chytráček – Metlička 2004*, 56–57: hlavně v Ha C a v Ha D též v hrobech). Na základě materiálu z objektu č. 62 z Radovesic datovaného do Ha D 2/3 (*Gosden 1993*, 95, Fig. 63–64, zejména 63:92, 114) je tento typ přítomen i v pozdně halštatské fázi. Další objekt z Radovesic nás vede již do období LT A (obj. č. 22 – *Gosden 1993*, 92, Fig. 59–60, zejména 59:63). Mimochodem tyto radovesické soubory lze celkově dobře srovnat s materiálem z Mochova díky jednoduchým mísám a hrncům a objevujícím se rovně seříznutým nebo zduřelým okrajům. Zároveň představují některé jejich prvky (klasický halštatský vhlazený mřížkový vzor a relativně velké množství zdobených zlomků) významné rozdíly oproti mochovskému materiálu. Hlubokou mísu najdeme v souboru z objektu č. 22 z Droužkovic, který je datován podobně do stupně (Ha D2 a) LT A (*Smrž 1996*, 83, Abb. 14:1). V Biline byla taková mísa v objektu č. 8 (*Waldhau-*

13 9,66 % patří pravděpodobně k jedné nádobě a pouze jednu další nádobu lze určit alespoň z hlediska velikosti – dohromady 10,28 %.

14 Větší a silnější hrnce/situly produkují větší počet a hmotnost střepů než menší a lehčí mísy. V případě Mochova je minimální počet mís také vyšší než počet hrnců/situl, i když u počtu střepů byl poměr obrácený.

ser – *Holodňák 1984*, obr. 11:15) a další zlomky ze stupně LT B byly nalezeny v objektech č. 6 a 7 z Lužice (*Salač – Smrž 1989*, obr. 3:14, 4:1).

Zlomek B.3.10 (*obr. 3:5*) můžeme spojit se skupinou 32112 v západních Čechách (*Chytráček – Metlička 2004*, 59; v Ha C–D2/3; např. Štítary, objekt č. 185 – *Chytráček – Metlička 2004*, Abb. 148:29) a podobný najdeme i v severozápadních Čechách (Radovesice, objekt č. 14 – *Gosden 1993*, 91, Fig. 58, zejména 95). Podle zlomku z objektu č. 2 z Bíliny vyráběli tento typ i v období LT B1 (typ 432 – *Waldhauser – Holodňák 1984*, 185, obr. 6:4,11).

Zlomek B.3.9 (*obr. 3:10*) lze zařadit do halštatské skupiny 32121. Jde o lehce esovitě profilované mísy, které byly vyráběny od stupně Ha C až do LT A (*Chytráček – Metlička 2004*, 59; *Chytráček 2007*, 469; např. Štítary, objekt č. 152 – *Chytráček – Metlička 2004*, Abb. 152:24; Chržín, objekt č. 16. – *Chytráček 2007*, obr. 7:16; Radovesice, objekt č. 25; s klasickým materiálem LT A, 1–2 hrnce mají již seříznuté okraje – *Gosden 1993*, 93, Fig. 60:83–101, zejména 98). Vzdáleně připomíná tento tvar jeden zlomek z Bíliny ze stupně LT B1 (typ 412 z objektu č. 8 – *Waldhauser – Holodňák 1984*, 189, obr. 11:4).

Podobné zlomkům B.3.8 (*obr. 3:13*) s lehce zduřelým okrajem a A.2.2 (*obr. 3:11*) se zevně zduřelým okrajem byly nalezeny v Radovesicích (k B.2.2 v objektu č. 97 z LT A2–B1 nebo v objektu č. 312 z LT B – *Salač 1993*, 120, Fig. 76:7; 125, Abb. 89:19; k A.2.2 v objektu č. 386 z LT B1? – *Salač 1993*, 128, Abb. 95:18 – celý soubor z posledního objektu je poměrně blízký mochovskému, protože se tam vyskytuje jen málo mís s vyhnutým okrajem a je tu málo zdobených střepů). S vně zduřelým okrajem se setkáváme i v dalším vývoji laténské keramiky (*Venclová 1998*, Fig. 49, typ 721).

Je zajímavé, že v objektu č. 5 z Mochova se nacházel pouze jeden malý zlomek okraje mísy s esovitým profilem (keramika A.3.3, *obr. 3:12*),¹⁵ hlavního typu v období LT A (*Chytráček – Metlička 2004*, 60; *Chytráček 2007*, 469; např. Radovesice, objekt č. 72 – *Gosden 1993*, 96, Fig. 64:118–136). Z bílinských nálezů vyplývá, že se tento typ vyráběl i v období LT B (*Waldhauser – Holodňák 1984*, obr. 9:2,7).

Nejzajímavějším nálezem keramiky je poměrně malý zlomek A.4.1 (*obr. 7:1*) pravděpodobně z dolní části mísy. Jeho písčité a slídnatý materiál je při makroskopickém zkoumání identický s keramickým těstem běžně používaným na lokalitě. Od ostatních fragmentů jej však odlišuje jeho výpal a zejména zdobení. Na rozdíl od drolivých kousků s opotřebovaným povrchem byl tento zlomek tvrdě vypálen a v důsledku výpalu se zabarvily i zrna slídy a písku. Navíc je vně pokryt karmínově červenou a hnědou barvou, což je unikátní v materiálu z celé lokality. Na obou stranách byl pečlivě hlazený. Na základě rovnoměrně se měnící síly stěny (3,5–4,5 mm) ode dna nádoby směrem k největšímu průměru a vodorovných stop opracování na povrchu mohlo jít o točenou nádobu. V materiálu z lokality se setkáváme s malováním, ale provedeným zcela jiným způsobem: liší se jak barvou, tak i v technice přípravy – zlomek není tak dobře hlazený. Navíc je dvoubarevný, na červeném základu byl namalován černý vzor, nyní již nerozeznatelný. Tento kus byl vyroben technikou běžně používanou v období Ha C a D (např. *Chytráček – Metlička 2004*, 82, typy 811–820), kterou nacházíme častěji na hrobových nádobách. Takové soubory z Ha C–D (?) známe i z blízkosti Mochova, ca 3–5 km vzdáleném Záluží u Čelákovic (*Koutecký – Špaček 1982*, 82). Vraťme se však ke zlomku z objektu č. 5. Lze obecně říci, že vhlazovaná nebo leštěná engoba/malba není na keramice zkoumaného období příliš běžná. Pokud přistoupíme k problematice od halštatského období, je asi nejbližší k mochovskému nálezu zlomek s kombinovanou výzdobou nalezený v Liticích u Plzně, neboť i on vykazuje hnědou a karmínově červenou barvu a je také vhlazovaný. Lokalita je datována do stupně Ha D a samotný keramický zlomek je spojován díky své výzdobě s Horní Falcí, Dolním Bavorskem a Bádenskem-Württemberskem (především díky lokalitě Heuneburg), tedy s tmavým materiálem z období Ha C a převážně Ha D (*Chytráček – Metlička 2004*, 82, 185). Je důležité zmínit, že z území západních Čech publikují *Chytráček – Metlička 2004*, 82 pouze jeden další, podobně zdobený keramický zlomek, a to ze stejné lokality. Jinými slovy, setkáváme se s vzácným a cizím jevem v halštatském období v Čechách. Keramika s leštěnou červenou barvou je v období LT A poněkud častější. Ve svém shrnutí české časné laténské malované keramiky M. Pleska (*Pleska 2020*) pojednává o veskerých různobarevných malovaných nálezech, které jsou obvykle z dobře plaveného materiálu (což neplatí v Mochově), s redukčním a v závěrečné fázi oxidačním výpalem a engoba je červená (převážně

15 Pro úplnost je třeba dodat, že tento typ mísy je hojně zastoupený v ostatních objektech lokality.

karmínově) nebo bíle krémová. Většinu tohoto materiálu tvoří tzv. „weißgrundige Keramik“, která byla zkoumaná již dříve dalšími autory (*Stöllner 1993; Chytráček 2007*, 484; souhrn *Pleska 2020*, 164). Mochovský nálezy je však jiný, patří k mnohem méně početné skupině zlomků zdobených karmínově červenou barvou případně s kombinací tmavší, nahnědlé barvy, bez bílé podkladové engoby. Skupinu takové keramiky tvoří nálezy z Droužkovic, Radovesic a Klapého-Házmburka, které měly leštěný („lakovaný“) povrch, jak bylo zdůrazněno opakovaně v publikacích (*Smrž 1996*, 83; *Waldhauser 1977*, 170; *Pleska 2020*, 162). Ohledně droužkovického zlomku Z. Smrž (*1996*, 83) výslovně píše, že se tento kus liší od „weißgrundige Keramik“, proto se musí posuzovat odlišně. Na základě dalších tří nálezů s karmínově červenou barvou, které jsou místními napodobeninami attické keramiky (Chržín, Plzeň-Roudná – *Chytráček 2007*, 476, 480, 482; *Trefný et al. 2011*; Holedeč – *Trefný – Franková – Peksa 2024*, 603–604, 608–611), předpokládáme, že i ostatní předměty této malé skupiny jsou produkty stejné nebo stejných dílen. Pro úplnost je třeba ještě jednou zdůraznit, že na rozdíl od většiny malovaných zlomků z jemného materiálu střep z Mochova má příměs hrubšího písku a slídy. Zatím je zlomek z Chržína jediný, u kterého víme s jistotou díky podrobným analýzám, že obsahuje slídu. Ještě k tomu obsahuje více slídy než druhý chržínský fragment použitý pro srovnání (*Trefný et al. 2011*, 156). V každém případě jsou pro vyvození jakýchkoli nových závěrů nezbytné další chemicko-technologické analýzy.

Hrnce/situly

Mezi nádobami hrncového typu¹⁶ se též vyskytuje několik tvarů, které byly používány jak v halštatském, tak v laténském období. Nejjednodušší z nich je skupina soudkovitých nádob (*Chytráček – Metlička 2004*, 45; *Goláňová 2018*, 116). Z mochovského objektu lze identifikovat jako tento základní tvar zlomek B.3.15 (*obr. 4:3*), ale byly nalezeny i další střepy (B.3.14, *obr. 4:1* a B.3.16, *obr. 4:5*), které lze interpretovat jako jeho (pozdější?) varianty. Podobné zlomky k B.3.16 byly nalezeny v objektech č. 55, 62 a 122 z Ha D v Radovesicích, kde jsou však většinou zdobené (*Gosden 1993*, Fig. 62:168; 63:156,175; 68:104). Takové nádoby byly vyráběny a zdobeny během období LT A (např. Chržín, v objektu č. 160 jako typ 11320 – *Chytráček 2007*, 468; Droužkovice objekt č. 22 – *Smrž 1996*, Abb. 14:2). V bílinském dvorci z období LT B však žádný takový tvar nebyl nalezen.

Za mladší variantu považují především část nádoby B.3.14 se seříznutým a zevně zesíleným okrajem. S takovým okrajem se nesetkáváme na lokalitách období Ha D2/3. Zlomky podobných nebo i větších (v rozměru zásobnice?) nádob byly nalezeny v materiálu z Radobyčic v západních Čechách stupně LT A (*Chytráček – Metlička 2004*, Abb. 119:10, 239), z Chržína ve středních Čechách (*Chytráček 2007*, 468 jako typ 21210), z Radovesic a Droužkovic v severozápadních Čechách (*Gosden 1993*, Fig. 60:36; *Smrž 1996*, Abb. 14:1), ale také v objektu č. 8 z Bíliny ze stupně LT B1 (*Waldhauser – Holodňák 1984*, Abb. 12:8) nebo v objektu č. 16 z Břešťan, jehož zařazení v rámci stupně LT B není zcela jasné (*Salač 1984*, 268; *Salač – Kubálek 2015*, tab. 21:21). Výše uvedené se dobře shoduje s Gosdenovým pozorováním během analýzy materiálu z Radovesic (ze severozápadních Čech), totiž že se v souborech LT A zvyšuje množství soudkovitých tvarů (*Gosden 1993*, 205).

Další větší skupinu tvoří hrnce s vyhnutým okrajem (*Chytráček – Metlička 2004*, 47, typ 11300), které nejvíce odpovídají v moravské typologii P. Goláňové „*pot with fluid profile*“ (*Goláňová 2018*, 116). Jejich (A.3.5, B.3.17–19, *obr. 4:2,4,6–7*) společným rysem v mochovském materiálu je, že mají více či méně zdůrazněný a zploštělý nebo rovně seříznutý okraj. Tento prvek je považován za charakteristický pro stupeň LT A jak v české, tak i v moravské oblasti, ba dokonce i v širší, východní laténské zóně (*Chytráček – Bernat 2000*, 296; *Goláňová 2018*, 111¹⁷; další příklady: Droužkovice objekt č. 1 – *Smrž 1996*, 83, Abb. 7:13; Radovesice, objekt č. 107 – *Gosden 1993*, 97, Fig. 66:7; Radobyčice – *Chytráček – Metlička 2004*, 239, Abb. 119:4; Jenštejn, objekt č. 71 – *Dreslerová 1995*, 62, Fig. 35:743/1; Kanín, objekt č. 2, zdobený zlomek – *Elšíková 2009*, příloha 14:19). Přesto v materiálu stupně Ha D nacházíme podobné ná-

16 Hrnce a situly posuzují společně, protože tyto dva tvary mohly být užívány podobným způsobem, jak na to upozorňuje např. P. Goláňová (*2018*, 109) v souvislosti s moravským časně laténským materiálem.

17 „*The tendency to reinforce rims apparently had an impact on functions, the sealing/covering of vessels and the method of their handling, which clearly changed during LT A.*“

doby, ale převážně zdobené plastickou páskou (např. Otročin, datovaný do Ha D1 – *Chytráček – Metlička 2004*, 210, Abb. 87:9; Milínov, datovaný do Ha D2/3 – *Chytráček – Metlička 2004*, 196, Abb. 67:22; Svržno, datované do Ha D2/3 – *Chytráček – Metlička 2004*, 256, Abb. 136:2; Hostomice, objekt č. 59. datovaný do Ha D – *Budinský 1997*, 103, tab. XXII:12). Další příklady z Radovesic a Bíliny ukazují přežívání těchto forem ve stupni LT B1 (Radovesice, objekt č. 386 – *Salač 1993*, 127, Abb. 95:1; Bílina, objekty č. 2 a 8 – *Waldhauser – Holodňák 1984*, Abb. 6:16, 12:2)

V objektu č. 5 z Mochova bylo nalezeno stejné množství situl jako hrnců. Je jisté možné, že nejde o „pravé“ situly, ale o tzv. „situla-shaped pots“. Ve zlomkovitém sídlištním materiálu není často možné přesně určit jejich tvar (*Goláňová 2018*, 109, 116–117). Zatímco klasický situlový tvar byl vzácnější v materiálu pozdního halštatu a raného laténu na území Čech (*Dreslerová 1995*, Fig. 5, Table 6–7; *Chytráček – Metlička 2004*, 48; např. Radovesice objekt č. 14 – *Gosden 1993*, 91, Fig. 57:60), hrnce ve tvaru situly byly běžné v rámci skupiny 11320 (*Chytráček – Metlička 2004*, 46). Situace je podobná na Moravě. Samotný tvar situly pozoruje P. Goláňová (*2018*, 117) spíše v materiálu stupně LT A, zejména nádoby zdobené kolkováním uspořádaným v pásech. Přesně takový je mochovský zlomek B.3.22 (*obr. 5:6*), zdobený dvojitým pásem šipkovitých kolků. Na území středních Čech byly nalezeny zlomky situl z období LT A v objektu č. 2 z Kanína (*Elšíková 2009*, příloha 14:1, 10, 31, 33, 46–47). Tvar přežívá i do LT B i když s určitými formálními změnami (*Goláňová 2018*, 117; *Chytráček – Metlička 2004*, 48; *Elšíková 2009*, 32, příloha 13:1).

Tato skupina nádob zahrnuje i jeden z mála zdobených zlomků z objektu v Mochově (B.3.22), s dvojitým pásem šipkovitých kolků na podhrdlí. Samotný vzor zkoumala L. Jansová (*1983*, 79) a zjistila, že se vyskytuje již v pozdním halštatu např. v jihozápadních Čechách (mohyla u Točnicku), ale je častější ve stupni LT A (ve středních Čechách: Černošice – *Rybová 1969*, obr. 1:9; Chýnov, objekt č. 21/82 – *Sankot – Vojtěchovská 1986*, Fig. 2; Kolín, Stičany na grafitové situle – *Jansová 1955*, 144, obr. 8a:1, 8b; v severozápadních Čechách: Břešťany, objekt č. 5 – *Salač – Kubálek 2015*, tab. 9:13; Počerady, objekt č. 10/67 – *Koutecký – Venclová 1979*, obr. 16:7). V objektu č. 52/71 z Hostomic, fáze L III, který lze datovat do konce LT A a možná na začátek stupně LT B1, byl nalezen jeden zlomek pravděpodobně mísy (!) zdobený takovým vzorem (*Budinský 1997*, 103, 301, tab. III:9). Velký zlomek situly z objektu č. 370 C nebo 370.3 podobně zdobený (*Salač 1993*, Abb. 92:1) nás zavede již s jistotou do stupně LT B1,¹⁸ stejně jako malý střep z objektu č. 97 z Radovesic (*Salač 1993*, Abb. 76:8). Na Moravě patří kolkovaná výzdoba na hrubších nádobách mezi nejmladší způsoby zdobení v časném laténu vůbec. Situly, podobné naší zdobené z Mochova, pocházejí ze stupně LT A, ale i ze začátku stupně LT B (*Goláňová 2018*, 113, 117–118).

Nádoby vyšších tvarů

Ačkoli je možné rozlišit skupinu zlomků, které patřily k nádobám větších rozměrů (pouze 12 ks – 303 g, minimálně ze šesti nádob), jejich přesná typologická klasifikace není možná.¹⁹ Jedinou výjimkou je kyjovitě zesílený okraj (*obr. 6:1*), který tvarově patří spíše k mladším horizontům. Zda byla nádoba točená na kruhu, nelze jednoznačně rozhodnout kvůli špatnému stavu zlomku.

Pohár/hrnek

Jediná (!) nádoba z prezentovaného materiálu, která poskytuje kompletní profil (B.3.2 – *obr. 8:1a–b*), mohla – vzhledem ke své velikosti – s největší pravděpodobností sloužit jako nádoba na pití. Nevíme, jestli měla ucho, takže nelze rozhodnout, zda jde o hrnek, nebo pohár. Nádobky menších rozměrů se občas objevují v materiálu sídlišť období Ha a LT, ale je obtížné je typologicky analyzovat, protože – zejména v případě pohárů – má téměř každý kus individuální tvar.²⁰ Je tedy pochopitelné, že v typologiích

18 Zda bylo zdobení kolkované či ne, se názory rozcházejí – cf. *Waldhauser 1977*, 164, obr. 11:15; *Salač – Kubálek 2015*, 28, obr. 17; *Chytráček – Metlička 2004*, 87.

19 V mochovském souboru byly nalezeny další zlomky v relativně velkém počtu, které mohly pocházet jak z vyšších nádob, tak z hrnců/situl (58 ks – 2548 g).

20 Dobrým příkladem je pohřebiště v Manětíně-Hrádku (*Soudská 1994*): hr. 18/1, Abb. B5:4; hr. 23/9, Abb. B6:10; hr. 33b/2, Abb. B9:1; hr. 39/1, Abb. B8:26; hr. 53B/2, Abb. B10:12; hr. 57/1, Abb. B11:9; hr. 65/1, Abb. B11:70; hr. 86/2,

jsou častěji zkoumány společně s podobně tvarovanými většími nádobami (např. *Soudská 1994*, Table 1; *Dreslerová 1995*, 33; *Golářová 2018*, 109). V některých případech je zmíněna možnost, že nejmenší, ale ještě ne miniaturní verze určitých typů mohly být používány k jiným účelům, než ty větší (např. *Golářová 2018*, 125). Formou se mochovský hrnek odlišuje od ostatního keramického materiálu v objektu č. 5, protože v něm se setkáváme spíše se zaoblenými – kulovitými tvary. Šířka hrnku/poháru je o trochu větší než jeho výška. Pohár podobného charakteru byl nalezen v objektu č. 58 z Jenštejna, s keramikou stupně Ha D (*Dreslerová 1995*, Fig. 36:416) a byl zařazen do skupiny 34000 (*Dreslerovou 1995*, 7). Mochovská nádoba se od něj liší díky lehce zesílenému okraji – což směřuje k pozdějšímu období (řešeno výše u hrnců).

Grafitová keramika

Od doby prvního shrnutí grafitové keramiky z české a moravské oblasti je známo, že v době železné se objevuje grafitová keramika v období Ha D2–3, poté se stává běžnější v období LT A a od stupně LT B se již stává charakteristickým prvkem laténského hrncířství (*Jansová 1955*, 134–139; dobrým příkladem nárůstu množství grafitové keramiky je materiál z Hostomic: v první, L I fázi je podíl takových nádob 0,21 %, ve fázi L II je podíl již 0,39 %, a ve fázi L III 0,87 % – *Budinský 1999*, tab. 1.11.11). V ruce vyráběné tuhové nádoby²¹ z období Ha D–LT A se však poměrně výrazně liší od pozdějších, často točených, hřebenovaných kusů (dobrý srovnávací materiál nabízí lokalita Sedlo u Albrechtic v západních Čechách s objekty jak z LT A/B, tak z LT C/D – *Chytráček – Metlička 2004*, 139, např. Abb. 9:7,10,13 a 11:14,15,19). Jediná jasně určitelná mochovská grafitová nádoba (*obr. 8:3a–b*) byla na kruhu točená. To samo o sobě ukazuje spíše na období LT B. Kromě toho se liší také její zevně zesílený okraj mírně čtvercového tvaru od okrajů stupně LT A. Přidejme k tomu, že vzdáleně podobný okraj a navíc podobně organizovaná výzdoba se objevují na jedné nádobě v objektu č. 4 z Bilyny (*Waldhauser – Holodňák 1984*, obr. 8:8). Tentýž zlomek se stává později součástí typologické tabulky laténské keramiky severozápadních Čech, a to jako prvek stupně LT B1 (*Salač – Kubálek 2015*, obr. 24). To vše potvrzuje datování mochovské nádoby do stupně LT B1. Zároveň můžeme považovat pečlivě hlazení-tuhování okraje a hrdla za dědictví halštatského období.

Ještě jeden tuhový zlomek stojí za podrobnější zmínku. Tento kus (keramika D.4, *obr. 8:2*) se liší od ostatních tuhových zlomků jak tmavší barvou, tak i mnohem větším množstvím tuhy v keramickém těstu. Kromě toho vypadá, že jeho lomy byly obroušeny.²² Je tedy možné, že prachový materiál ze střepu velice bohatého na tuhu byl získán a využit k blíže nespécifikovatelné aktivitě (například k tuhování povrchu jiných nádob) – srov. *Venclová – Thér – Mangel 2019*, 199.

Vzhledem k tomu, že lépe rozeznatelné grafitové zlomky vypadají spíš jako jemná, dobře vypracovaná keramika, jsem celou jejich skupinu zařadila do stupně LT B1, i když není vyloučeno, že některé velice opotřebované zlomky patřily nádobám fáze LT A.

Souhrn

Ve zde prezentovaném souboru bylo možné chronologicky určit asi třetinu keramického materiálu (*tab. 3*). V rámci této třetiny lze rozlišit tři skupiny:

1. Nádobu používané v celém zkoumaném období (Ha D – LT B1);
2. Nádobu používané především v období Ha D – LT A;
3. Nádobu, které nepocházejí z období Ha D a jsou datované spíš na konec stupně LT A nebo přímo do LT B1.

Abb. B13:16; hr. 87/1, Abb. B14:5; hr. 91/1, Abb. B14:37; hr. 117/3, Abb. B12:35; hr. 137/3, Abb. B13:19; hr. 173/1, Abb. B16:18; etc.)

21 K ruční výrobě hrubé – včetně tuhové – keramiky z LT A *Thér – Mangel 2024*, 20 a Fig. 10.

22 Vzhledem k tomu, že jde o velmi opotřebovaný zlomek, k potvrzení předpokladu by byly nutné laboratorní analýzy.

Tab. 3. Mochov-Býšť, objekt č. 5. Množství chronologicky určitelné keramiky.

chronologická skupina nádoby	počet střepů	% počtu	min. počet nádob
Ha D – LT B1	38	11,84	14
Ha D – LT A	11	3,43	5
LT A – LT B1	51	15,89	5 a 5
celkový počet definovatelných kusů	100	31,16	24 a 5
celkový počet zlomků v objektu č. 5	321	100	60

Pokud se podíváme na podíly jednotlivých skupin, zjistíme, že ve skupině 1, pokrývající celé zkoumané období, se nachází relativně velké množství materiálu (11,84 % celkového keramického souboru). To znamená, že asi třetina určitelných typů nepomáhá při datování celého objektu. Zlomky z období Ha D – LT A jsou přítomny v mnohem menším počtu (3,43 % celkového materiálu), ale podíl období LT (A–)B1 se zdá být významný (15,89 %). Situace se změní, pokud zkoumáme minimální počet nádob: více než polovinu 3. skupiny tvoří jediná (!) velká grafitová nádoba D.1 (*obr. 8:3a*) s 32 zlomky (z 51). Podobně technika točení na hrnčířském kruhu byla použita pouze v případě dvou, max. čtyř nádob (*obr. 3:18, 8:3a–b, 5?, obr. 10:5*). (Opět se tu objevuje problém zmíněný již v souvislosti s mísami – hrnci/situlami, totiž jak spolehlivý obraz používání nádob dostaneme pouze na základě počtu zlomků.) V každém případě se nemění, že nejmladší LT (A–)B1 horizont je výrazný. Kromě typo-chronologických vlastností se setkáváme i s technickými inovacemi (použití hrnčířského kruhu nebo tuhy v keramickém těstu). Ještě jednou zdůrazňuji, že k tomuto výsledku jsme se dostali na základě pouhých ca 16 % zlomků (ve kterých 13,39 % tvoří grafitové zlomky), tj. 10 nádob z celého keramického souboru.

Asi polovina materiálu je atypická (a z toho 20 % je extrémně opotřebovaných), téměř bez výzdoby, což dobře odpovídá definici stupně LT B, jako „horizontu nezdobené keramiky“ (*Salač – Kubálek 2015, 53*).

Kromě výše uvedených mladších charakteristik vychází keramika v několika ohledech z tradic halštatského období. Jak už bylo zmíněno, jde o různé opracování povrchu nebo o pravděpodobně slabší výpal nádob způsobující rozpad keramických zlomků.

Podobně najdeme charakteristiky období LT A, jako zdobený situlovitý hrnec/situlu (*obr. 5:6*), vyspělejší soudkovitý hrnec (*obr. 4:5*) či typ malování nádoby (*obr. 7:1*).

Z výše uvedeného vyplývá, že jde o nálezy soubor, ve kterém se mísí rysy tří období a ani jedno z nich není dominantní.²³ Vylučujeme možnost intruze materiálu stupně LT B1, protože zkoumané objekty v okolí byly zařazeny do období Ha D – LT A, tudíž není odkud mít intruze, a právě tato fáze poskytuje v našem objektu nejcelistvější kusy nádob.

Nálezy ze stupňů LT B a C najdeme v materiálu získaném v roce 1968 (*Venclová 1973, 639–646*). Podívejme se na možnou souvislost mezi tímto souborem a námi zpracovávaným. Vzdálenost mezi nimi je 450 m, což vylučuje možnost intruze. Ale na základě proporcí lokality Radovesice 1, kde nejvzdálenější objekty leží od sebe asi 480 m, i mochovské nálezy mohou patřit k jedné pravěké lokalitě. Pokud porovnáme jejich materiál, je zajímavé, že některé popisy N. Venclové (*1973, 643–645*) bychom mohli použít i u objektu č. 5.²⁴ I ona sama zmiňuje ohledně některých charakteristik, že „jde patrně o oživení pozdně halštatských prvků“. Možná přítomnost těchto „starých“ prvků nemusí být v protikladu s datací některých objektů do fáze LT C, tam mohou být opravdu intruzemi.²⁵

Jak lze vysvětlit takové promíchání materiálu z různých období? Zdá se, že zde vidíme výsledek nepřetržitého a organického vývoje od pozdního halštatu až do období LT B1.

Již v osmdesátých letech minulého století se objevil předpoklad o značné intenzitě pozdně halštatského osídlení pražské a středočeské oblasti. Toto osídlení „vytvořilo“ potřebnou základnu pro pozdně

23 Možná početní převaha jedné fáze je vyvážena skutečností, že z té druhé se dochovaly větší nebo typičtější zlomky.

24 ... nádoby „z velmi hrubého materiálu, hrubého žlutavě hnědého povrchu“ (viz *obr. 5:5, obr. 7:6–7*) nebo „Tvary se zesíleným... nahore zploštělým okrajem a většinou pravděpodobně s odsazeným hladkým hrdlem a nepravidelně, zpravidla vodorovnými nebo šikmými přetahy drsněnou výdutí“ (viz *obr. 10:7*).

25 V roce 1968 zkoumalo MMČ liniový výkop pro závlahový systém, i v bezprostřední blízkosti vybraných objektů se tedy mohly nacházet další různého stáří.

halštatské až časně laténské mocenské centrum na Závisti (*Fridrichová 1986*, 130). Domnívám se, že minimálně tři různá halštatská sídliště v okolí Mochova takovou intenzitu osídlení dokládají. Soubory z Mochova a Holedče svědčí o tom, že populace tohoto osídlení v plném rozkvětu – logicky – přežila i do dalšího období LT B1a. Na jejím základě a v úzkém spojení s ní začal nový vývojový proces latěnu nejspíš podle modelu mnohočetných drobných či individuálních migrací (*Danielisová – Kysela 2018*, 80). Zda jde o „biologický“ nebo kulturní vztah mezi různými horizonty doby železné, nelze z aktuálně dostupných dat určit.²⁶

Prameny a literatura

- AMČR C-9107344A-D01*: Archeologický informační systém České republiky: Záznam C-9107344A-D01 [cit. 2025-07-09]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-9107344A-D01>
- AMČR C-9153631A-D01*: Archeologický informační systém České republiky: Záznam C-9153631A-D01 [cit. 2025-07-09]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-9153631A-D01>
- AMČR C-9153644A-D01*: Archeologický informační systém České republiky: Záznam C-9153644A [cit. 2025-07-09]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-9153644A-D01>
- Beneš, A. 1988*: Sídliště ze starší doby bronzové u Hostů, okres České Budějovice. Zpráva o předstihovém výzkumu za léta 1981–1985. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 5, 7–26.
- Budinský, P. 1997*: Výzkum prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970–1977. I. Archeologické prameny, *Archeologický výzkum v severních Čechách* 28. Teplice.
- Budinský, P. 1999*: Výzkum prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970–1977. II. Vyhodnocení archeologických pramenů a závěr. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 29. Teplice.
- Bujna, J. 2011*: Opasky ženského odevu z doby laténskej. Nitra.
- Bujna, J. – Romsauer, P. 1983*: Späthallstatt- und frühlatènezeitliches Gräberfeld in Bučany. *Slovenská archeológia* 32, 277–324.
- Danielisová, A – Kysela, J. 2018*: Doba velkých změn – 3. až 2. století př. Kr. In: Militký, J. – Kysela, J. – Tisucká, M. (eds.), *Keltové. Čechy v 8. až 1 století před Kristem*. Praha, 80–83.
- Dreslerová, D. 1995*: A Late Hallstatt Settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984 (with a contribution on the animal bones by Mark Beech). Praha.
- Dreslerová, D. – Venclová, N. – Demján, P. – Kyselý, R. – Matoušek, V. 2022*: Did they leave or not? A critical perspective on the beginnings of the La Tène period in Bohemia. *Archeologické rozhledy* 74, 505–537.
- Elšíková, V. 2009*: Sídliště Kanín a problematika laténských dvorců. Bakalářská práce, FF UK Praha.
- Fridrichová, M. 1986*: Záchranný výzkum v Praze 8 – Bohnicích. *Archaeologica Pragensia* 7, 71–134.
- Goláňová, P. 2018*: The Early La Tène Period in Moravia. *Studien zur Archäologie Europas* 32. Bonn.
- Gosden, Ch. 1993*: The coding of the Radovesice pottery; The Hallstatt D and La Tène A pottery at Radovesice: chronological considerations. In: Waldhauser, J. et al., *Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen I–II*. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha, 86–114, 205–206.
- Hlava, M. 2017*: Laténská pohřebiště v Praze. Nálezy do roku 1981. *Archaeologica Pragensia – Supplementum* 4. Praha.
- Holodňák, P. 1993*: Gegenstände aus Metall, Knochen, Glas, Stein, Ton und anderem Material 69–85. In: Waldhauser, J. et al., *Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen I–II*. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha, 69–85, Abb. 44–53.
- Holodňák, P. – Waldhauser, J. 1984*: Předduchcovský horizont (fáze LT. B1a) v Čechách. *Archeologické rozhledy* 36, 31–48.
- Chvojka, O. – Menšík, P. – Šálková, T. – Kuna, M. 2019*: Tkalcovská závaží nebo podstavce pro rožně? Hliněná závaží ze sídelního areálu z mladší doby bronzové u Březnice (okr. Tábor) z pohledu archeologie a archeobotaniky. *Archeologické rozhledy* 71, 267–308.

26 Poděkování náleží Tomáši Mangelovi za velice užitečnou konzultaci a Miloslavu Chytráčkovi za doporučení literatury.

- Chytráček, M. 2007:* Časně laténské sídliště v Chržíně (okr. Kladno) s napodobeninou červenofigurové keramiky a s doklady kovolictví a zpracování jantaru. *Archeologické rozhledy* 59, 461–516.
- Chytráček, M. – Bernat, J. 2000:* Pozdně halštatské a časně laténské sídliště v Praze-Zbraslavi. *Památky archeologické* 91, 255–313.
- Chytráček, M. – Metlička, M. 2004:* Die Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latènezeit in Westböhmen. *Památky archeologické – Supplementum* 19. Praha.
- Jansová, L. 1955:* Laténská tuhová keramika v Čechách a na Moravě. *Památky archeologické* 46, 134–184.
- Jansová, L. 1983:* O počátcích laténské fortifikace v Čechách. *Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně* 11/1. Brno
- Koutecký, D. – Špaček, J. 1982:* Bylanská pohřebiště na Čelákovicku. *Památky archeologické* 73, 57–85.
- Koutecký, D. – Venclová, N. 1979:* K problematice osídlení severozápadních Čech v době laténské a římské. Sídliště Počerady I a II. *Památky archeologické* 70, 42–112.
- Mangel, T. – Thér, R. – Gregor, M. 2015:* K otázce hrnčířských vypalovacích zařízení s rošty z období Ha C – LT A ve střední Evropě. *Archeologické rozhledy* 67, 356–399.
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1984:* Opevnění pozdně halštatského a časně laténského hradiště Závist. *Památky archeologické* 75, 331–444.
- Pleska, M. 2020:* Nálezy časně laténské malované keramiky v Čechách. In: Čižmář, I. – Čižmářová, H. – Humpolová, A. (eds.), *Jantarová stezka v proměnách času*. Brno, 161–167.
- Ramsl, P. C. 2011:* Das latènezeitliche Gräberfeld von Mannersdorf am Leithagebirge, Flur Reinthal Süd, Niederösterreich. *Mitteilungen der Prähistorischen Kommission* 74. Wien.
- Rybová, A. 1969:* Laténská jáma z Černošic II, o. Praha-západ. *Archeologické rozhledy* 21, 100–102.
- Salač, V. 1984:* Laténské sídliště u Břešťan, okr. Teplice. *Archeologické rozhledy* 36, 261–278.
- Salač, V. 1993:* Die Keramik der Stufen LT B1 – LT D2. In: Waldhauser, J. et al., *Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen I–II*. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha, 115–134.
- Salač, V. – Kubálek, T. 2015:* Laténská sídlištní keramika v severozápadních Čechách. Praha.
- Salač, V. – Smrž, Z. 1989:* Laténské sídliště u Lužice v severozápadních Čechách. Poznámky k sídlištní keramice stupně LT B v Podkrušnohoří a k možnosti existence oppida na vrchu Úhošť u Kadaně. *Archeologické rozhledy* 41, 549–576.
- Sankot, P. – Vojtěchovská, I. 1986:* Excavations of an early La Tène settlement with a hoard of iron implements at Chýnov near Prague. In: *Archaeology in Bohemia 1981–1985*. Prague.
- Smrž, Z. 1996:* Das frühlatènezeitliche Gehöft bei Droužkovice (Kr. Chomutov, NW Böhmen). *Památky archeologické* 87/2, 59–94.
- Soudská, E. 1994:* Die Anfänge der keltischen Zivilisation in Böhmen. *Das Gräberfeld Manětín-Hrádek*. Praha.
- Stöllner, T. 1993:* Weißgrundige Keramik der Frühlatènezeit in Böhmen: ein Beitrag zur Frage des Keramikhandels bei den Kelten. In: Waldhauser, J. et al., *Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen I–II*. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha, 250–256.
- Špaček, J. – Snitilý, P. 2000:* Archeologické akce na území sledovaném Městským muzeem v Čelákovících od konce 19. stol. do roku 2000. *Výzkumy v Čechách 2000. Příloha*, 317–415.
- Thér, R. – Mangel, T. 2024:* Introduction of the potter's wheel as a reflection of social and economic changes during the La Tène period in Central Europe. *Archaeological and Anthropological Sciences* (2024) 16:1; 33 pages. <https://doi.org/10.1007/s12520-023-01890-6>
- Trefný, M. – Franková, D. – Peksa, V. 2024:* New evidence of Late Hallstatt/Early La Tène social elite from Northwestern Bohemia. *Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej Akadémie Vied* 71, 599–621.
- Trefný, M. – Kloužková, A. – Chytráček, M. – Hankýř, V. 2011:* K problematice původu napodobenin řecké keramiky z Plzně-Roudné a Chržína. *Archeologické rozhledy* 63, 151–161.
- Venclová, N. 1973:* Nové laténské nálezy ze středních Čech. *Archeologické rozhledy* 25, 626–646.
- Venclová, N. 1998:* Mšecké Žehrovice in Bohemia. *Archaeological background to a Celtic hero 3rd–2nd cent. B.C.* *Chronothèque. Sources archéologiques de l'Europe ancienne* 2. Sceaux.
- Venclová, N. ed. – Drda, P. – Michálek, J. – Militký, J. – Salač, V. – Sankot, P. – Vokolek, V. 2008:* *Archeologie pravěkých Čech 7. Doba laténská*. Praha.
- Venclová, N. – Thér, R. – Mangel, T. 2019:* Obroušené grafitové keramické fragmenty v době železné: možnosti

- interpretace. In: Beljak Pažinová, N. – Repka, D. (eds.), *Studia Historica Nitriensia* 23, Supplementum – Sedem kruhov Jozefa Bujnu. Nitra, 187–205.
- Waldhauser, J. 1977: Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách. Přehled výzkumů a stav hodnocení. Archeologické rozhledy* 29, 144–177.
- Waldhauser, J. 1987: Keltische Gräberfelder in Böhmen. Dobrá Voda, Letky sowie Radovesice, Stránce und Tuchomyšl. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 68, 25–179.
- Waldhauser, J. – Holodňák, P. 1984: Keltské sídliště a pohřebiště u Bíliny, o. Teplice. Památky archeologické* 75, 181–216.
- Waldhauser, J. et al. 1993: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen I–II. Archeologický výzkum v severních Čechách* 21. Praha.

A settlement feature from the LT B1 period from Mochov, Prague-East District

According to N. Venclová and co-authors, the LT B1 period is associated with „one of the key unresolved questions regarding the archaeology of La Tène Europe – continuity of settlement around 400 BC“ (*Dreslerová et al. 2022*, 505). Based on previous detailed analyses of northwestern regions, the LT B period is the „horizon of undecorated pottery“ (*Salač – Kubálek 2015*, 53). *Dreslerová et al. 2022* presents such an assemblage from Loděnice in the western half of Central Bohemia. A large part of the Mochov assemblage – from the eastern half of Central Bohemia – which is presented in this article also matches this series. Only about one-third of the potsherds found in feature no. 5 could be chronologically dated, and 11.84% were classified only within the broad time period of Ha D to LT B1. The assemblage also includes an almost complete bronze fibula with a parabolic bow (*Fig. 9:1*), which places the dating of the whole assemblage within the pre-Duchcov phase of the LT B1 period. Nevertheless, another iron clasp (?) and 3.43% of the ceramic material can be typologically dated to Ha D – LT A. Some characteristics – such as the treatment/roughening of the surface which is very different from later La Tène techniques (e.g., grater-like surface, black coating), a marked predominance of micaceous, coarser ceramic clay – are characteristic of the even earlier Hallstatt period. Generally speaking, this is an assemblage in which elements of the three above periods are represented. This fact suggests that in this part of Central Bohemia, the survival of the original Ha D – LT A population into the LT B1 phase should also be considered.

English by *Jan Machula*

Fig. 1. Identifiable excavations at the site of Mochov-Býšť.

Fig. 2. Feature 5.

Fig. 3. Selected material from feature 5, bowls (black profile: wheel-turned vessel).

Fig. 4. Selected material from feature 5, pots.

Fig. 5. Selected material from feature 5, situlae.

Fig. 6. Selected material from feature 5, larger vessels, pots, situlae.

Fig. 7. Selected material from feature 5, decorated potsherds.

Fig. 8. Selected material from feature 5, vessels dated to the LT B1 period (black profile: wheel-turned vessel).

Fig. 9. Selected material from feature 5. (1, 3 bronze, 2, 4 iron, 5–7 pottery)

Fig. 10. Examples of surface treatment of pottery from feature 5.

Table 1. Quantity of fine and very coarse pottery.

Table 2. Quantity of individual pottery shapes.

Table 3. Quantity of chronologically determinable pottery.

Katalin Almássy, Městské muzeum v Čelákovících, Rybářská ulice 156, 250 88 Čelákovice
katalin.almassy@celmuz.cz